

БЪЛГАРСКИ МЛАДЕЖИ НА УЧЕНИЕ В ТУЛУЗА, ФРАНЦИЯ ПРЕЗ УЧЕБНАТА 1895 – 1896 ГОДИНА

Росица Ангелова

BULGARIAN YOUNG PEOPLE STUDYING IN TOULOUSE, FRANCE DURING THE ACADEMIC 1895/1896 YEAR

Rositsa Angelova

Abstract: *The historical narrative presents the Bulgarian youth who chose to continue their education in educational institutions in the French city of Toulouse during the academic 1895/96 year. The young people were 40, and the chosen specialties were veterinary medicine, law, and medicine. Two of them studied at the National Lyceum at the university – Petko and Hristo Yu. Todorovs. Nedyu Bogdanov, N. Georgiev, G. Hamamov, Tsanko Tsankov and Roman Popov studied veterinary medicine. D. Kiryakov, Boris Ganchev, Petar Brynekov, Vasil Yurukov, Nikola Lafchiev and Ivan Kirev chose to study law. Nanyu Anastasov, Dimitar Imukov, Ivan Baichev, Hilarion Burov, Konstantin Petrov, Angel Dimitrov, Georgi Ivanov, Grigor Gradev, Dragan Berov, Dobri Stoyanov, Yordan Kazandzhiev, Anton Zlatarov, Boris D. Boyadzhiev, Angel Karaneshev, Petar Ivanov, Hristo study medicine Ivanov, Petar Gachev, Asparuh Dvoryanov, Simeon Hitov, Dimitar Semerdzhiev, Dimitar Pirinski, Ivan Jeykov, Ivan Truvchev, Evtim Neikov, Nikola Baltadzhiev, Pericles Nichev and Roman Popov studied medicine.*

The review made about the Bulgarian youth studying in Toulouse during the academic 1895/1896 year proved that they had a lasting interest, they were self-supporting, with a scholarship or were seconded by the Bulgarian state. They did not stand aside from the socio-political life in their homeland and led an active social life. There was not a single girl in the group. The boys came from families with or without educational traditions. Only Petar Branekov was a second-generation university graduate, as either someone from the family would study or was studying in Europe. All students were born in Bulgaria, only Dimitar Kiryakov was from Lozengrad, Odrinsko, i.e. part of the unrealized Bulgarian ideal. With few exceptions, all completed their secondary education in Bulgaria and continued their studies in one of the old and renowned universities in France – the one in Toulouse. Either having graduated from the university or not, they would return to the Principality of Bulgaria and devote their energies to its modernization and inclusion in the European context. They would bring socialist and cooperative ideas. One part continued their education and defended PhD theses: Petar Brnekov, Dobri Stoyanov, Hr. Ivanov, Hristo Todorov... On Bulgarian soil, Toulouse graduates got involved in a number of initiatives, worked in the field of the Bulgarian literature and/or built careers in the Ministry of Justice and the Ministry of War. They participated in the wars for national unification. The newly created social environment fostered friendships and often led to family kinships. Thus, thanks to the friendship between Boris Ganchev and Petko Yu. Todorov, the wedding of Todorov with Boris's sister, Raina Gancheva, took place.

The Bulgarian young people who studied in Toulouse during the academic 1895-1896 year are a representative sample of the overall development of the Bulgarian education, of the state and attitude of the Ministry of Education towards the Bulgarian students in Europe and the building of the Bulgarian elite at the end of the 19th and the beginning of the 20th century.

Keywords: *Bulgarian youth studying in Toulouse, France during the academic year 1895/1896*

Проучването на българите, учили във Франция и в частност в гр. Тулуза в края на XIX в., е интересно и предизвикателно. От една страна, то дава възможност да се проследят тенденции в стремежа на младите хора след Освобождението да получат европейско образование, да се докоснат до френските език и култура, и в същото време е рисковано с оглед възможността да бъдат направени пропуски и грешки. Въпреки това, и защото липсват пълни изследвания, свързани с тази проблематика, е нужен настоящият наратив. Изключение в това отношение прави историографският обзор на Иван Танчев за българските студенти във френски университети през разглеждания период (Tanchev 1992; Tanchev 2010). Още повече, че вече са налични текстове за българското студентство в дуалистичната империя и Цариград благодарение на трудовете на Румяна Прешленова (Preshlenova 2008) и Орлин Събев (Sabev 2019).

Франция има запазено място в българските дипломатически отношения. Три дена след съставянето на първото българско правителство, на 8 юли 1879 г., френският пратеник в България Йожен Шефер връчва акредитивните си писма на княз Александър I и е акредитиран за дипломатически представител и консул на Франция в Княжество България. Френският език се ползва като международен в дипломатията, а до приемането на лева като национална валута през 1880 г. френският франк е в парично обръщение по българските земи. Затова не е случаен изборът на мнозина български младежи да следват във френски учебни заведения. Един френски възпитаник е Борис Бояджиев. Борис Димитров Бояджиев е роден на 2 януари 1876 г. в Меджидие. Основно и прогимназиално образование получава в Шумен. Продължава обучението си в Търновската мъжка гимназия „Кирил и Методий“ през учебната 1893 – 1894 г. През 1896 г. вече е в Тулуза, Франция, където записва и учи медицина (Tanchev 2010: 54). Финансови затруднения го карат да прекъсне образованието си и да се върне в България. През пролетта на 1896 г. Б. Бояджиев получава писмо № 2861/11 март 1896 г. от Министерството на народното просвещение – „Понеже повереното ми Министерство желае да знае числото на учещата се в странство българска младеж, то Ви моля, Господине, да впишете час по-скоро в приложения при настоящето списък на всички учещи се в гр. Тулуза и околността му българи и българки. След това ще изпроводите списъка в Министерството“. Писмото е подписано от просветния министър Константин Величков, главния секретар П. Генчев и началника на отделение Д. Ангелов. На 22 май 1896 г. Б. Бояджиев получава второ писмо с изходящ номер 7059 от МНП, с което го приканват да побърза с изпращането на сведенията. Въз основа на поставената задача, Б. Бояджиев изготвя и изпраща справката до просветното министерство. В таблицата той записва име и презиме на студента, град на раждане, народност, на чии разноски се обучава, специалност, курс, учебно заведение и година на завършване. Черновата на справката днес се съхранява в неговия архив (DA Shumen, f. 104K, op. 1, a. e 8, l. 1-4).

Намереният списък в архива на Бояджиев, който днес се съхранява в Държавен архив, Шумен е ценен с оглед разкриване приноса на Франция в подготовката на българска интелигенция с европейско образование в края на XIX век. Още повече, че този период съвпада с края на реформа в университетското образование във Франция. През 1896 г. на 15 факултетски корпорации се дава наименованието университети. Един от тях е в Тулуза. Ето и изготвения списък от Б. Бояджиев (DA Shumen, f. 104K, op. 1, a. e 8, l. 1-2).

Росица Ангелова. Български младежи на учение ...

Списък на учащите се български поданици в гр. Тулуза (Франция) през учебната 1896 година

№ по ред	Име и презиме	От къде родом	Народност	На чи разности се учи	По коя специалност следва	На кой курс е	В какво учебно заведение следва	Кога свършва
1	Недю Богданов	Карлово	Българин	На свои	ветеринарство	IV	Ветеринарния	Авг. 1896 г.
1и	Наню Анастасов	Стара Загора	Българин	На свои	медицина	V г., свършва	Медицинския	Авг. 1896 г.
2	Димитър Имуков	Ески Джумая	Българин	На свои	медицина	V г., свършва	Медицинския	Авг. 1896 г.
3	Иван Байчев	Шумен	Българин	На държавни	медицина	III	Медицинския	
4	Иларион Буров	Лясковец	Българин	На свои	медицина	III	Медицинския	
5	Константин Петров	Белградчик	Българин	На свои	медицина	III	Медицинския	
6.	Ангел Димитров	Брацигово	Българин	На свои	медицина	III	Медицинския	
7	Георги Иванов	Търново	Българин	На свои	медицина	III	Медицинския	
8	Григор Градев	Варна	Българин	На свои	медицина	III	Медицинския	
9	Драган Беров	Лясковец	Българин	На държ.	медицина	II	Медицинския	
10	Добри Стоянов	Шумен	Българин	На свои	медицина	II	Медицинския	
11	Ю. Казанджиев	Елена	Българин	На свои	медицина	II	Медицинския	
12	Антон Златаров	Габрово	Българин	На свои	медицина	II	Медицинския	
13	Б. Бояджиев	Шумен	Българин	На свои	медицина	I	Медицинския	
14	Ангел Каранешев	с. Драгово	Българин	На свои	медицина	I	Медицинския	
15	Петър Иванов	с. Смолско	Българин	На свои	медицина	I	Медицинския	
16	Христо Иванов	Габрово	Българин	На свои	медицина	I	Медицинския	
17	Петър Гачев	Брацигово	Българин	На свои	медицина	I	Медицинския	
18	Аспарух Дворянов	Русе	Българин	На държ.	медицина	I	Медицинския	
19	Хитов, Симеон	Русе	Българин	На държ.	медицина	I	Медицинския	

Годишник на ФХН, XXXV A

20	Димитър Семерджиев	Русе	Българин	На държ.	медицина	I	Медицинския	
21	Димитър Пирински	Македония	Българин	На държ.	медицина	I	Медицинския	
22	Иван Ст. Джейков	Цариград	Българин	На държ.	медицина	I	Медицинския	
23	Иван Трувчев	Пловдив	Българин	На свои	медицина	I	Медицинския	
24	Евтим Нейков	Казановка	Българин	На свои	медицина	I	Медицинския	
25	Балтаджиев	Пловдив	Българин	На свои	медицина	I	Медицинския	
26	Перикъл Ничев	Самоков	Българин	На свои	медицина	I	Медицинския	
27	Роман Попов	Шумен	Българин	На свои	медицина	I	Медицинския	
28	Георги Хамамов	Търново	Българин	Поср. ком.	ветеринарство	3 уч.г.	Ветеринарния	
29	Ц. Цанков	с. Керека	Българин	Поср. ком.	ветеринарство	2 уч.г.	Ветеринарния	
30	Г. Попов	Малко Търново	Българин	На свои	ветеринарство	1 уч.г.	Ветеринарния	
31	Н. Георгиев	с. Режанци	Българин	Поср. ком.	ветеринарство	1 уч.г.	Ветеринарния	
32	Д. Киряков	Кърк-клисе	Българин	На свои	право	2ра год.	Правния	
33	Б. Ганчев	Варна	Българин	На свои	право	2ра год.	Правния	
34	П. Брънеков	Трявна	Българин	На свои	право	2ра год.	Правния	
35	Васил Юруков	Брацигово	Българин	На свои	право	2ра год.	Правния	
36	Никола Лафчиев	Дряново	Българин	На свои	право	3та год.	Правния	
37	Ив. Кирев	Елена	Българин	На свои	право	1ва год.	Правния	
38	Петко Тодоров	Елена	Българин	На свои		3 клас	Лицей	
39	Христо Тодоров	Елена	Българин	На свои		4 клас	Лицей	

Гр. Тулуза Изпълнил: Б. Бояджиев
7 април 1896 студент по медицина

Каква картина намираме в справката, която подготвя Бояджиев? Според нея, през учебната 1895 – 1896 г. във френския град се обучават 40 българчета. От тях петима изучават ветеринарна медицина, право шестима, 27 медицина и двама учат в лицей. Една част получават стипендии, други се издържат сами, а трети са командирани от българското правителство. Интересно е да се отбележи, че според Иван Танчев за целия период от 1879 до 1912 г. в Юридическия факултет учат всичко 29 българи, а за разглежданата учебна година те са шестима. Що се отнася до Факултета по медицина в Тулуза в периода 1879 – 1912 г. следват 44 души, а в разглежданата учебна година те са 27, тоест повече от 50 %. В национален план едва десетина българи учат ветеринарна медицина в Тулуза през

Росица Ангелова. Български младежи на учение ...

периода 1879 – 1912, а през 1895/96 г. те са петима, тоест отново имаме 50 %. Това потвърждава твърдението, че най-предпочитаните специалности са медицината и правото и че Тулуза е предпочитан образователен център (Tanchev 2010: 71-77). Интересен е изборът на двамата братя – Петко и Христо Ю. Тодорови, които записват да учат в Националния лицей в Тулуза, макар да остават там за кратко и след това да продължават образованието си в Германия, при все че не владеят френски език.

Целта на настоящия наратив е да се проследи и прецизира българското представителство в учебните заведения в гр. Тулуза през учебната 1895 – 1896 г., като се направи просопографски анализ. Излизането на метода от полето на медиавистиката дава възможност да се проследи колективната биография на младите българи, избрала да получат висше или средно образование в Тулуза. В духа на генеалогията да се представят данни за отделните представители въз основа на родовата памет и взаимовръзка с рода в професионален, етнически, религиозен, образователен план и политическа активност. Същевременно е начин да се проследи реализацията след завършване и мястото в историческия развой на Третата българска държава.

Пощенска картичка¹

Тулуза е крупен университетски град, играещ значителна роля в образователния и научен живот на Франция. Градът се слави със своите учебни заведения, особено с Тулузкия университет (фр. l'Université de Toulouse), който е един от най-старите и големи в Европа и Франция, основан през далечната 1229 г.

¹ Пощенска картичка от Тулуза (началото на XX век). Личен архив.

Откриването на университета в Тулуза е едно от условията за мир, наложени на граф Реймънд VII след албигойските войни. Основната цел е да се установи истински католицизъм в еретичния Юг. Сред основателите на университета е епископ Фолкет от Марсилия, ярък противник на албигойците. По време на Френската революция учебното заведение в Тулуза споделя съдбата на всички останали провинциални университети – закрито е, а имуществото му е конфискувано. През XIX век висшето образование в Тулуза съществува под формата на автономни факултети, създадени по времето на Наполеон I. Чак през 1896 г. университетът в Тулуза е възстановен. В края на XIX и началото на XX век във Франция университетите с действащи всички възможни факултети са седем. Това са Париж, Бордо, Лил, Лион, Монпелие, Нанси и Тулуза. Юридическите факултети в тях дават званията „bachelier“, „licencié“ и „docteur“. Всеки младеж може да избере да учи право в Анверс, Бордо, Кан, Дижон, Гренобъл, Лил (в университета и в Католическия университет), Лион (в университета и Католическия университет), Монпелие, Нанси, Париж (в университета и Католическия университет), Поатие, Рен, Тулуза и Екс ан Прованс. Тулузкия университет има юридически, медико-аптекарски, физико-естествен и филологически факултети. В града съществува и Католически институт с три факултета – за католическо богословие, за филологически и за естествени науки (Rachev 1910: 120, 125).

Българските младежи в Тулуза създават трайни приятелства, които се запазват в годините. Въпреки това всеки по различен начин приема престоя си. Независимо от това студентското ядро организира срещи, дружества и мероприятия. Така например Петко Ю. Тодоров в своята кореспонденция описва престоя си по следния начин:

„Тук в Тулуза ми е почти невъзможен живота! – Потънал в една среда от българи, хора родени само да ядат и спят, как ще изкарам, не зная. А сега и Имуков ще си ходи, после Ганчев и Бръняка свършиха, Бояджиев няма да дойде, ти си много далеч.

До неделя ще стане освещението на българското студентско дружество „Саморазвитие“ в Тулуза, но докато го направим с Имукова, се съсипахме! – Нека поне потомството да цени!... Това нещо се надее да се уреди добре, па при това ще си държим речи помежду си“².

Тези сведения потвърждават съществуването на Българско студентско дружество „Саморазвитие“ през 1896 г., създадено по инициатива на Петко Ю. Тодоров и Димитър Имуков от Ески Джумая (дн. Търговище). Подобни студентски организации във Франция има вече в Париж и Монпелие (Tanchev 2010 a: 77).

² Цитирано по: Писмо на П. Ю. Тодоров до Иван Кирилов с дата 16 ноември 1896 г. (Todorov 4 1981: 9).

Старата сграда на Университета³

А. Право

Право да изучават в Тулуза избират шестима младежи. Изборът им не е случаен. Изучаването на право във Франция е дълбоко вкоренено в историческите и културните традиции на страната. То се характеризира с определени специфики и следва строга и структурирана система на обучение. В исторически план френското правно образование има силни връзки с римското право, което е в основата за развитието на съвременното гражданско право. А през 1804 г. Наполеон Бонапарт въвежда Гражданския кодекс, известен като Наполеонов кодекс, който значително влияе върху правните обучение и практика във Франция и други страни. От друга страна, френското правно образование съчетава теоретични курсове с практически занятия и стажове. Студентите преминават през множество писмени изпити, казуси и защиты на дипломни работи. Шестимата младежи, които се обучават през 1895 – 1896 г., са следните: Димитър Киряков, Борис Ганчев, Петър Брънеков, Васил Юруков, Никола Лафчиев и Иван Кирев. Само Б. Ганчев е от морската столица, другите са от различни краища на българските земи, като най-компактна е групата на младежите от балканските градове Трявна, Дряново, Елена, Брацигово. Киряков, Ганчев, Брънеков и Юруков следват втора година, Лафчиев е трети курс, само Иван Кирев е първокурсник. Всички учат на свои разноски и не получават стипендии или помощи от българската държава.

Киряков, Димитър. Роден през 1864 г. в Кърк-Клисе, днес Лозенград, Одринско. Учи право на свои разноски. Завършва през 1897 г., но според Бояджиев през учебната 1895 – 1896 г. е втора година студент. След дипломирането си има адвокатска практика (Tanchev 2010: 62; TSDA, f. 242K, op. 9, a. e. 9242).

³ Източник:

<[28](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D0%BB%D1%83%D0%B7%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82_%28%D0%B1%D1%8B%D0%B2%D1%88%D0%B8%D0%B9%29#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Toulouse_-_Anciennes_Facultes.jpg,status%2012%20sept.2024%20g.(status%2012.11.2024)>.</p></div><div data-bbox=)

Ганчев, Борис Ненов. Роден на 5 октомври 1872 г. във Варна⁴. Син е на търговеца Ганчо Ненов Фичев, най-малкият син на Колю Фичето, който развива дейност в Меджидие и в Кюстенджа. Майка му е дъщеря на търновския търговец Еньо Чакалов. В семейството растат още двама сина – Александър и Илия, и една дъщеря – Райна. Търговецът Г. Н. Фичев се установява в морската столица Варна след Освобождението. Александър е роден във Видин и работи като началник на митницата във Видин, а Илия⁵ – в София и работи като военен прокурор. Райна (1880 – 1974) е родена във Варна. Много малка, тя загубва родителите си и остава сираче. Отглеждат я лелите от страна на баща ѝ, както и сестрата на майка ѝ. Райна създава семейство на 24 август 1903 г. с юриста и писателя Петко Юрд. Тодоров (1879 – 1916), роден в Елена. Сватбата им е във Варна. Петко се запознава с Борис Ганчев в морската столица по време на лятната си ваканция през 1895 г. Още тогава установява близки отношения с Борис и Райна. Затова и Борис Ганчев става настойник на Тодоров във френския лицей в Тулуза. Райна става не само вярна спътница на П. Тодоров, но и негов пръв читател. Райна също учи в Европа – в Свободния университет в Лайпциг, където следва известно време брат ѝ Александър.

Борис учи право в Тулуза през 1896 г. (Tanchev 2010: 54). След дипломирането си се установява във Варна и работи като адвокат (TSDA, f. 242K, op. 9, a.e. 8471. Kadrovo dosie za perioda 1894 – 1925 g.). Създава семейство, прави сватба в Добрич на 3 август 1900 г. На тържеството присъства сестра му Райна, идва и Петко Ю. Тодоров (Todorov 1981: 522). Борис Ганчев не оставя наследници. Няма данни за смъртта му.

Брънеков, Петър Тотев. Роден на 27 април 1874 г. в Трявна в семейството на Тотю И. Брънеков и Дона Петрова Бъчварова (1847 – 1928). В семейството растат още две момчета – Иван, роден през 1872 г.⁶ и Белчо⁷. Първоначално Петър учи в родния си град, а след това се записва в Априловската гимназия в Габрово, където остава до 1892 г. Премества се в Търново, за да завърши средното си образование. Една година работи като учител в Дряново и решава да продължи обучението си в Тулуза. Петър завършва право в Тулуза през 1896 г. (Tanchev 2010: 54). През октомври 1895 г. му е отпусната еднократна държавна помощ в размер на 400 лв., но в съобщението е записано, че е студент по медицина в Тулуза (DV, br. 252, 16 поет. 1895).

⁴ Запасен подпоручик от 1898 г., подпоручик от 1904 г., поручик от 1913 г. и капитан от 1918 г. Служи в Осми пехотен полк (Ofitserskiyat korpus 1-2: 165).

⁵ Роден през 1875 г. във Варна. Известно време Илия със съпругата си Иванка живеят в Пазарджик. Подпоручик от 1894 г. Служи в Осми пехотен полк (Ofitserskiyat korpus 1-2: 166).

⁶ Роден на 9 декември 1872 г. в Трявна. Подпоручик от 1899 г., поручик от 1913 г., капитан от 1919 г. Служил в 22-и пехотен полк (Ofitserskiyat korpus 1-2: 107).

⁷ Според Иван Танчев Белчо Г., а не БелчоТотев Брънеков учи във Висшето търговско училище в Анверс през 1902 г. (Tanchev 2001: 20). Според мен става дума за Белчо Т. Брънеков. Последният е сред авторите на Отчет на Дружеството на пенсионерите при Българската народна банка и на посмъртната каса при същото за 1939 година. Година трета. София, 1940 и Отчет на Дружеството на пенсионерите при Българската народна банка и на посмъртната каса при същото за 1941 година. Година пета. София, 1942.

Росица Ангелова. Български младежи на учение ...

На 14 май 1896 г. тревненецът си прави снимка, която изпраща на своите родители с посвещение: „14 май 1896 г. Тулуза На моите любезни и почитаеми родители Петър Брънеков, студент II година по право“ (DA Yambol, f. 318K, op. 2, a.e. 10, l. 1.).

Петър Брънеков като студент в Тулуза, 14 май 1896 г.⁸

След завръщането си в Княжество България П. Брънеков работи като съдия в Лом и Търново. Изкарва военната си служба и от края на 1898 г. се установява на адвокатска практика в Казанлък. Приема социалистическите идеи. Заедно с Христо Пунев участват в Учредителния конгрес на Българската социалдемократическа партия, проведен на 20 юли / 2 август 1891 г. в местността Историческа поляна под връх Бузлуджа (DA Yambol, f. 318K, op. 2, a.e. 11, l. 1-5). На Шестия конгрес на БРСДП, проведен през 1899 г., Брънеков е избран за член на централното ръководство. След разцеплението на партията е част от общоделците.

Запознал се с европейските теории и практики за кооперативизма, П. Брънеков става родоначалник на кооперативното движение в България в началото на XX век. В Казанлък той основава кооперация „Братство“. Негов съратник и съмишленик е роденият в Цариград, но учил и работещ в Казанлък Константин Т. Бозвелиев (1862 – 1951). Въоръжен с идеите на кооперативизма и социализма през 1902 г., П. Брънеков е в Лондон и Брюксел. В Брюксел той защитава докторат на тема „Основанията на частната собственост“ (Verova 2008: 340).

Петър Брънеков създава семейство с Мария Годорова Хаджииванчева. Мария също е родена в Трявна, но на 11 май 1877 г. и работи като учителка. Венчават се на 29 септември 1902 г. и получават много поздравителни телеграми и картички (DA Yambol, f. 318K, op. 4, a.e. 13, 11 lista.). От октомври с.г. се

⁸ Източник: DA Yambol, f. 318K, op. 2, a.e. 10, l. 1.

установяват в Ямбол. В града се раждат и двете им деца – Тотю (23 юли 1904 – 1977) и Любен (24 декември 1908 – 1995).

Ямбол посреща младото семейство с отлични условия за живот и политическа дейност. Брънеков работи като адвокат, в града съществува Потребителна кооперация „Работник“ от 1899 г., а социалистическите и кооперативните идеи на са чужди на местното население. Усетил почвата, още през ноември 1902 г. той инициира създаването на Потребителна кооперация „Братство“ в Казанлък. Официалното ѝ учредяване става на 3 януари 1903 г., а за председател е избран именно Брънеков. На тази длъжност той остава до края на живота си. Година по-късно той издава книгата „Работническите кооперации. Опит за елементарно практическо и теоретическо ръководство“, в която излага вижданията си за пътищата на кооперациите в България с акцент на социалистическите. Книгата е издадена в Ямбол, в печатница „Труд“. Сътрудник е на списанията „Пролетна заря“ и „Юридически преглед“.

Брънекови активно участват в обществения живот на града. Мария е член на Женското дружество „Развитие“ и на ръководството на Съюза за закрила на децата. Според Добриня Берова, тревненецът си спечелва прозвището „Брънчащия д-р Брънеков“. Прозвището се свързва с неуморимия дух и инициативност на Брънеков. Той участва в работата на Дружеството за културно и икономическо повдигане на Трявна, на Българо-френското дружество „Алианс Франсез“, на Народния университет към казанлъшкото читалище, на Дружеството на търговските служители – широки социалисти, основател и член на първия Адвокатския съвет в Ямбол от 1912 г.

Семейството започва и строеж на собствен дом, известен в Ямбол като „Къщата с кулата“. То купува имота на улица „Дунавска“ на 16 ноември 1908 г. от Марийка и Георги Георгиеви. Къщата на Брънекови е „разположена ъглово и има малък двор. Построена е около 1908 г. и носи белезите на тревненската възрожденска архитектура, откъдето са корените на Брънекови. Сградата е двуетажна, с подчертан алпийски стил, тесни стрехи, скатен покрив и с приземен етаж, в който се влиза директно от улицата. Балконите са богато украсени с геометрични и растителни дървени орнаменти. Външни стълбища водят към първия етаж. Къщата впечатлява с кула, която започва от второто ниво, излиза в еркер и завършва с пирамидален купол и шпил“ (Ivanova). В този дом те отглеждат своите деца – Тотю става агроном, а Любен юрист.

Петър Брънеков взема участие в Балканските войни и Първата световна война⁹. По време на световната война той е част от 29 пехотен ямболски полк. Остава бележник, в който споделя стихотворения, текстове на песни, сюжети за разкази и дневник на военните действия. Днес той се съхранява в Държавен архив Ямбол (DA Yambol, f. 318K, op. 4, a.e. 1). От този период е и запазено писмо до семейството:

„Драга моя Мика, Сега получихме заповед за настъпление и по всичко изглежда, че работата ще е твърде сериозна, както е една война, особено една обща война, каквато е настоящата. Аз имам вяра все да не ме е

⁹ Подпоручик от 2 октомври 1898 г., служил в 10-и резервен полк. Награждаван е с Народен орден „За военна заслуга“, V степен, на военна лента и с Военен орден „За храброст“, IV степен (Ofitserkiyat korpus 1-2 1996: 107).

Росица Ангелова. Български младежи на учение ...

напускало щастието, но колко струва и това щастие при съвременното оръжие, укрепления и пр. И тъй, или ще ти пиша от Солун, или пък ще си намеря гроба и аз един измежду милионите из македонските планини или долини. Последни сметки: имам да вземам 485 лв от поручик Русев от гр. Преслав, адвокат, командир на полка 46 п. Аз платих на 73 войника по 5 лв и му броях 110 лв, за което има разписка в най-малкото тефтерче. Знаят фелдфебела на полка и писаря Ат. Бобев, адвокат в Пловдив. Имам да вземам и от офицерите на 46 п. за вино и отпразнуване Великден т.г. 85 лв и 70 ст. Командирът ме задължи да купя вино. Аз купих от един немски офицер вино за 85 лв. и 70 ст., имам разписка от немския офицер. Командирът задължи една комисия от офицерите Душков (зета на П. Велев) да съберат сумите и ми ги дадат, но те не са ми ги дали. Знаят Георги Генков железар-дърводелец от Каргуна, Илия Вълчанов, командира и др. Мика, ако се изгубя, знай, че най ми е мъчно за вас. Все за тебе мисля и за децата. Съжالياвам много, ако не можем си доживя още, но във всеки случай аз съм извънредно доволен от това, което и досега преживях. Когато съм откъснат от теб и съм като осъден на смърт, ти си ми толкова по-обична. Децата да помнят тоя мой завет към тях: да са честни, трудолюбиви и без пороци, за да прославят нашето фамилно име. Прегръщам те и те целувам милиарди пъти. Дано не за последен път. Винаги твоят Петър, 16 август 1916 г., Добро поле“ (Vapirev 2021).

Петър Брънеков загива на 6 октомври 1916 г. в местността „Пожарски рид“, днес в Република Северна Македония около 18,30 ч. (Entsiklopediya 7 1996: 607). Днес в Ямбол има улица на неговото име.

Юруков, Васил Иванов. Роден в Брацигово. Учи право на свои разноски, през учебната 1895 – 1896 г. и е втора година студент. През април и ноември 1895 г. получава помощ от българската държава в размер на 300 лв., през юли 1896 г. също е подпомогнат финансово по бедност в размер на 300 лв. (DV, br. 256, 22 поет. 1895; br. 86, 22 april 1895; br. 148, 9 juli 1896).

Има брат – Георги, роден през 1877 г., който завършва право в Екс ан Прованс през 1904 г. (Tanchev 2010: 79). Не бяха открити други сведения за живота и дейността на В. Юруков.

Лафчиев, Никола Стойчев от Дряново. Учи на свои разноски трета година право в Юридическия факултут на Тулузкия университет според Б. Бояджиев, но името му липсва в изследването на Ив. Танчев.

Никола Стойчев Лафчиев е роден през 1864 г. в Дряново и е от видния възрожденски род Лафчиеви. Расте в семейството на Стойчо и Съба Лафчиеви. Завършва Априловската гимназия. Продължава образованието си в Новорусийския университет в Одеса, където учи право (Tanchev 2013: 101). Допускам и приемам, че Лафчиев е пребивавал в Тулуза и се дипломира там. Потвърждение намираме и във факта, че през декември 1896 г. Н. Ст. Лафчиев е назначен за член на СевлиеВСки окръжен съд и в съобщението е отбелязан като завършил факултета по право в Тулуза (DV, br. 280, 20 dek. 1896).

По време на Сръбско-българската война (1885) Н. Лафчиев се включва в сформирания Ученически доброволчески комитет. През 1898 г. е председател на Пловдивския окръжен съд. Работи като съдия в Бургас, Ловеч и Пловдив, като прокурор в София, главен съдебен инспектор в Министерството на правосъдието. Крупен дарител. През 1940 г. създава фонд „Стойчо и Съба Лафчиеви от гр.

Дряново. На следващата година Н. Лафчиев прави дарение на Министерството на народното просвещение (МНП) на стойност 400 000 лв. с цел създаване на благотворителен фонд с името „Никола Стойчев Лафчиев от гр. Дряново“ към МНП. През 1942 г. той основава втори фонд със своето име при МНП, предназначен за подпомагане дейността на Българския червен кръст. За тази му дейност е отличен с Големия кръст на БЧК (Tanchev 1994: 80; Entsiklopediya Daritelstvoto; Patriotichen desant, 20 sept. 2022 g).

Никола Лафчиев е последният собственик на известната къща без пироните в Дряново, построена около 1840 г. Къщата е истински шедьовър, дело на дряновските строители под ръководството на майстор Колю Гайдаржията за търговците хаджи Станю Лафчи (или Лафчиев) и Перев. Това всъщност са две къщи с еднакво разпределение, но долепени една до друга и обединени под общ покрив, като фасадата е също обединена в едно.

Никола Лафчиев умира на 29 април 1945 г.

Кирев, с псевдоним Кирилов, Иван Христов. Роден на 25 май 1876 г. в Елена. Семейството му е бедно и скромно. Баща му е ковач, а майка му преди задомяването си дълги години работи като прислужница в дома на еленския първенец Юрдан Тодоров. Завършва основно образование в родния си град. Съсед и приятел на известния писател и критик Петко Ю. Тодоров. Бащата на Петко му издейства общинска стипендия и той завършва педагогическа гимназия в Силистра. Известно време работи като селски учител. По време на лятната ваканция на село при него гостува приятелят му Петко. За тези срещи Кирилов си спомня: „Ние мълчахме тъй доволни от нашата среща! Когато с месеци е жадувала душата за топла дума, тя прилича на целина, която отдавна не е я поил дъжд“¹⁰. (Kirilov b.g.: 16). Вероятно, за да са заедно и да си помагат с Петко Ю. Тодоров, Иван записва да учи право в Тулуза през 1896 г. (Tanchev 2010: 62).

Петко учи на свои разноси. Във връзка с това, че на Кирилов не му е отпусната стипендия, приятелят му П. Тодоров подготвя и публикува статията „Нещо по студентческите помощи и стипендии“ на страниците на в. „Законности“, бр. 58 от 28 септември 1897 г. В нея той обвинява директно Христо Момчилов заради незаслужено отпуснатата му помощ от 1000 лв., въпреки че е от заможно семейство, вместо да я дадат на бедния студент Кирев (Иван Кирилов). Още на 4 октомври 1897 г. баща му Ю. П. Тодоров добавя „Не се чуди защо не са дали на Кирева: защото е социалист. А социалистите навсякъде ги преследват...“ (Georgiev 1963: 42).

В своите спомени Иван Кирилов споделя: „Когато бяхме в Елена през първите години на нашите литературни мечтания, а и по-после в Тулуза, когато нетърпеливи критици бяха брулили душите ни с българска коприва, че не си гледаме школото, а сме зяпнали в славата на писателя – не знам защо, но аз много вярвах, че П. Ю. Тодоров ще стане голям писател“ (Pencho Slaveykov 1963: 698). Скоро Иван заминава за Фрибург, Швейцария, където се дипломира през 1898 г. (Tanchev 2011: 43). Причината за преместването вероятно е, че Фрибург е по-

¹⁰ В РБ „Стилиян Чилингинов“, Шумен се съхранява екземпляр от книгата Кирилов, Ив. П. Ю. Тодоров. Биографични наброски от Ив. Кирилов. Плевен. Библиотека „Родна литература“, № 2. Б.г., с автограф „На моя стар познайник М. Кубадинов за спомен“ с дата 5 април 1921 г.

малък и по-евтин град за живеене по думите на училия в града Михаил Кубадинов. Кубадинов започва да изучава право в Лозана, но също се премества във Фрибург за „по-евтино“ (Kubadinov 2014: 133). Тук, в швейцарския град, Иван Кирилов създава семейство със застаряващата, но заможна Лада Константинова от Свищов.

Иван Кирилов¹¹

След дипломирането си Ив. Кирилов известно време работи като адвокат. Член на Окръжния съд в Русе. Даже започва да си води „Дневник на един адвокат 2 май 1899 г.“. Но през същата година става баща – ражда му се син, изпитва огорчение от женитбата си, има проблеми и чак на 4 май 1900 г. пише във връзка със своята работа и споделя лични несгоди. В дневника четем:

„Ив. Кирилов
Дневник на един адвокат

2 май 1899 г.

Светът не ме побира.

Аз бленувах да издигна къща и да въведа в нея жената-мечта. Има нещо възвишено красиво и човешки чисто в старинното схващане: кога избираш жена, не гледай друго освен това: да е от род, да е домакиня и да ти е по сърце.

А ето аз не знам нито род ѝ, нито какво може стори в къщи и я пожелах, защото е богата.

Скверни!

3 май 1899 г.

Сам не си вярвам!

Довечера сватба!

Някога пожелавах да направя сватба, че да вдигна цял град на крака. Да свикам род и близки. Баща ми някога разказваше, че венчавката на един мъж е като коронясване на крал.

Един път се живеи, един път се жени.

Женитба без тържество е като Великден без червени яйца.

.... Уви!

¹¹ Източник: Rechnik.

Годишник на ФХН, XXXV A

И тук трябва да изменя на желанията си.
Прощавам ѝ.
Изиграла ме, защото ме обичала лудо. Удостоверението за наследство
било на приятелката ѝ, близка или Невоша Краева, Неша Кралева.
Нищо!
Нека бъда на хаир!
Човек не може да измени на съдбата си.
Днес [...] повишение. Печеля цяла година. Дано първия дял на новия ми
живот е преддверие на щастие!

4 май 1900 [г.]

Цяла година.
Първата година на женитбата е поема, а не дневник.
Като на сън.
Ето и наследник!
Подновявам дневника си. Нека един ден, когато моя първороден син
порасне чете патилата на баща си. Да чете и се учи. Ще му оставя богато
наследство. Ако така отива търговията с устните, кажи още 2-3 години –
сбогом сиромашия.
Но и адвокатството ще зарежа, защото не искам да ме тровят близки
спомени. Пък и не може да се носят две дини под една мишница. Или само
търговец – или само адвокат. На писането му разбрах сладостта, първото
– дава розови надежди.
Само дано успея.
Успея ли, делата ми като адвокат ще продължи синът ми. Защото
намерена адвокатура е една висока обществена професия. Само че
адвокатът трябва да е богат. Имаш ли средства за живеене, няма да се
вършат компромиси. И тогава адвокатът става творец на правото чувство,
без което един народ е на загиване.
Адвокат е първия [...].
Когато клиентът изложи болката си, трябва, смятам, да му се каже: има ли
право, или не. Трябва да му се напомни, че всяко заблуждение е
безполезно. Защото заблуждението води до повратни решения на съда. А
изгубят ли вяра в това, че и пред съда може да изпадне правдата – светът
е на загиване.
Само вярата в това, че има едно място в живота, дето правдата не пропада
– крепи света. Инак земята би станала арена на пакостни игри.

15 юни 1900 г.

Какво раздвоение!
Да се изкарва прехраната само с адвокатство – невъзможно. А да се
вършат две работи едновременно, е да не вършиш нищо както трябва.
А инак – не може!
Мечти и действителност!
Когато бях на студентската скамейка и слушах лекциите на моите знаещи
професори – какви блянове, моето юношеско въображение. [...] Мисълта
как ще проучвам делата, как ще си пища защиты и с какво спокойствие и
резигнация ще пледирам.
А сега!
Клиентът дошъл пред да се отвори глад. Заседание и на бърза ръка как да
му спечелим делото“ (Rakopis).

Шарж на Иван Кирилов¹²

Въпреки че адвокатството не носи удовлетворение на Кирилов, той работи като съдия в Севлиево, Свищов, Трън, София и други населени места в България. На 28 февруари 1909 г., събота, съпругата му Лада, заедно с деветгодишното им момиченце Вяра отиват в пощата, изпращат няколко препоръчителни писма с прощално съдържание и се отправят към морския вълнолом, където се самоубиват (Svoboden glas, br. 10, 8 mart 1909). След самоубийството в семейството Иван Кирилов е преместен в Трън, където остава две години; после в Плевен и след много молби е върнат в София. Създава отново семейство и от него има три деца. До пенсионирането си през 1934 г. Ив. Кирилов работи в Апелативен съд, София.

Литературната дарба на Иван Кирилов му дава възможност да твори от ранна възраст. Още през 1895 г. той редактира вестник „Литературни записки“, излизащ в Свищов. Година по-късно в Русе издава „Библиотека за младите“. През 1900 г. в Търново редактира и отпечатва „Звезда“. Пише под псевдонимите Иван Правдолюбов, Иван Кирилов, Jean Castel. Първоначално е повлиян от социалистическите идеи и в творчеството си се изявява като социалистически писател. Дружи с Антон Страшимиров, Петко Тодоров, Стилиян Чилингирови други известни български поети и писатели (Pencheva, R. Da si spomnim za pisatelya Ivan Kirilov. – Literaturen svyat, <https://literaturesviat.com/?p=52737>).

Умира на 26 декември 1936 г.

¹² Източник: Temida, br. 2, 15 okt. 1925.

Б. Ветеринарна медицина

Ветеринарната медицина във Франция в края на XIX и началото на XX в. претърпява значително развитие и модернизация, отразявайки нарастващото значение на ветеринарната наука за общественото здраве, селското стопанство и военните нужди. Франция е една от първите страни в света, която създава институции за обучение по ветеринарна медицина. Първото ветеринарно училище в света е основано в Лион през 1761 г. от Клод Буржелат. Следва създаването на ветеринарни училища в Алфор (1766) и Тулуза (1825). През XIX век ветеринарните училища започват да получават държавна подкрепа, тъй като правителството осъзнава значението на ветеринарите за контрола на епидемиите сред животните, които имат сериозни икономически последици.

Ветеринарното образование обхваща различни аспекти на животинското здраве, включително анатомия, физиология, патология, хирургия и фармакология. През този период програмата става по-структурирана и се увеличава акцентът върху научните изследвания и лабораторната работа. Обучението включва практически занимания в университетските клиники, където студентите получават опит в диагностиката и лечението на животни. Това е важен аспект от подготовката на ветеринарите, особено в контекста на нарастващото значение на селското стопанство и нуждата от здравословни животни. Ветеринарите играят ключова роля в контролирането на епидемии от заразни болести сред животните, като шап и антракс, които могат да имат опустошителни последици за селското стопанство. Те също допринасят за общественото здраве, като контролират болести, които могат да се предадат от животни на хора, например бяс и туберкулоза. Тяхната роля в контрола на хранителната безопасност също става все по-важна, особено по отношение на месото и млечните продукти.

През този период във Франция се развиват множество изследователски инициативи в областта на ветеринарната медицина, включително разработването на ваксини и подобряване на диагностичните методи. Успехите на Луи Пастър в микробиологията и ваксинологията оказват голямо влияние върху ветеринарната наука. Напредъкът в хирургията и медицинската техника, включително разработването на анестезия и нови хирургични инструменти, подобрява възможностите на ветеринарната практика. Ветеринарната медицина също играе важна роля във военните усилия на Франция, особено по време на Първата световна война. Ветеринарите се грижат за здравето на кавалерийските коне и другите военни животни, като мулета и кучета. Ветеринарната медицина е от съществено значение за поддържането на здравословно и продуктивно селско стопанство. Това включва както лечението на болести, така и прилагането на превантивни мерки за защита на животните. Ветеринарната медицина във Франция в края на XIX и началото на XX век изиграва ключова роля в развитието на съвременната ветеринарна наука и практика, като поставя основите за по-нататъшни иновации и професионализация на тази област. Всичко това прави Франция притегателен център за онези младежи, избрали да следват ветеринарна медицина. Безспорна тук е помощта на българската държава, която командировани български младежи да получат европейско образование по ветеринарство. В Тулуза те се обучават в Държавното ветеринарно училище.

Богданов, Недю?/Недъ Петев Бояджиев. Роден в Карлово, с фамилия Богданов и учи на свои разноски ветеринарна медицина, в четвърти курс и трябва да завърши през август 1896 г. според списъка на Б. Бояджиев.

Не бяха открити данни за това лице. В своето изследване Ив. Танчев посочва лицето Недю П. Бояджиев, роден през 1870 г. в Калофер, който учи ветеринарство в Лион през 1892 г., а след това зъболекарство в Париж през 1900 г. (Tanchev 2010: 54). Възможно е да става дума за същото лице. Данните потвърждават, че Недю Петев Бояджиев е роден през 1870 г. в Калофер. Родът му се свързва с името на Петко Пашкулят, преселник в Калофер от с. Ново село, Троянско. В подбалканското градче синът му Недялко създава семейство с Лала. Имат много деца, но оживяват три: синът Петю и дъщерите Въла и Елена. Наследил от баща си трудолюбието и търговския нюх, Петю Недялков утвърждава името си на търговец на гайтани и шаяци. Разполага с много чаркове за плетене на гайтан и две чаракчийници. Търгува с гайтан в Цариград, Македония, Босна, Виена. Поддържа близки отношения с габровския предприемач Иван Калпазанов. Петю Недялков се жени за Елена, най-голяма дъщеря на калоферския чорбаджия Недю Начоглу. Отглеждат многобройна челяд – Рада, Недялко, Недъ, Борис, Любина, Петър, Въла и Елена (Metev 2012).

Скоро децата поемат своя път. Рада се жени за Иван Брадинов, възпитаник на Робърт колеж през 1874 г., получаващ еднократни помощи от Източна Румелия за учение в Московския университет през 1880 – 1881 г., директор на Разградската гимназия през 1900 г. и сред учредителите на Калоферската дружба, 1905 г.; Любина умира млада; Въла се жени за свещеник Стефан Хр. Кънев, а Елена – за Иван Г. Славов. Борис гради военна кариера, Петър завършва правни науки във Висшето училище през 1901 г. (диплом № 765/1901), а Недю учи в родния Калофер. След това записва и завършва с отличие Пловдивската гимназия. Решава да продължи образованието си в Европа. Избира Франция и следва ветеринарна медицина в Лион в периода 1888 – 1892 г. със стипендия на българската държава в размер на 1608 лв. Тази стипендия следва да покрие таксите за правоучение, изпитните такси. Предвид спецификата на отделните специалности, българската държава отпуска и допълнителни суми. Така изучаващите в Лион ветеринарство Н. Бояджиев, Христо Тачев, Гр. Гърличков и К. Златанов групово получават по 60 лв. за „яздене“ и по 132, 50 лв. за набавяне на съответната униформа (Tanchev 1994: 113, 79; Darzhaven vestnik, br. 31, 8 fevr. 1892). Колегите му са любознателни и още през 1898 г. роденият в Щип Гр. Гърличков (1861 – 1935) публикува на страниците на списание „Ветеринарна сбирка“, а по-късно е командирован в Петербургския университет по експериментална медицина (Tanchev 2001: 50).

След завръщането си в Княжество България Н. Бояджиев отбива военна служба. Служи в Първи артилерийски полк, на 4 октомври 1893 г. е произведен в чин подпоручик и на същата дата е уволнен (Ofitserskiyat korpus 1-2 1996: 101). Работи като окръжен ветеринарен лекар във Видин (1892 – 1894) и Русе (1895 – 1899). Решава да смени специалността си и да следва стоматология. Записва и завършва зъболекарство в Париж (1899 – 1901). Остава и работи една година във френската столица. Още през 1901 г. Бояджиев публикува материали, посветени на приложението на наркозата в зъбната хирургия и за изправяне на ортодонтските аномалии. През 1903 г. се установява в София и открива своя зъболекарска

практика. В периода 1907 – 1908 г. специализира зъбнопротезна техника в Зъболекарския факултет на Монреалския университет.

По време на Балканските войни Н. Бояджиев е зъболекар в Главната квартира на българската армия. След войната е назначен за придворен зъболекар на цар Фердинанд. Взема участие в Първата световна война като зъболекар в болницата на Унгарската мисия в София. Създава широки контакти. Несправедливият Ньойски мирен договор внася покруса сред българското общество. Освен материалните щети и големия брой жертви, в плен остават хиляди български войници. Бояджиев взема присърце тяхната съдба и решава да им помогне. За да може да пътува легално, се снабдява с паспорт на полски гражданин. През Сърбия достига до Швеция. В шведската държава той се среща с високопоставени личности – Доминик Мърфи (консул на САЩ в Стокхолм), принц Карл (брат на шведския крал и председател на шведския Червен кръст), Фритьоф Нансен (върховен комисар за военнопленниците) и пледира за българската кауза. Всички те се обединяват в името на спасяването на българските военнопленници, а д-р Н. Бояджиев координира акцията. През 1922 г. Фр. Нансен докладва пред Обществото на народите за освобождаването на българските военнопленници. За тази родолюбива дейност българската държава награждава с ордени лицата, съдействали на д-р Н. Бояджиев. Последният отклонява отличие на Министерството на войната и приема шведския орден „Полярна звезда“. През същата година става почетен генерален консул на Швеция в България, на който пост остава двадесет години (Zherev 2022).

Дарител. През 1910 г. учредява фонд със сумата от 2 000 лв. на името на Петю и Любина Бояджиеви, който да се управлява от прогимназията в Калофер и от чиито суми да се подпомагат успели деца от града (Zlatna kniga 1940: 492).

През 1934 г. д-р Н. Бояджиев строи свой собствен дом в София, на мястото на градинката пред Руската църква днес. След промяната на 9 септември 1944 г. сградата се ползва за административни нужди. Съборена е през 1977 г.

Недю Бояджиев¹³

ЗАКОНОПРОЕКТ

на приемане дарението на д-р Недю Петев Бояджиев, от гр. София, направено в полза на държавата

Чл. 1. Приема се дарението на д-р Недю Петев Бояджиев, от гр. София, направено в полза на Министерството на народното здраве, а именно: една къща, нахвърляща се в гр. Калофер, ул. „Георги Шопов“ № 40, с обща квадратура застроено и незастроено място от 660 кв. м., при съседи: наследниците на Димитър Баларева, Ивни Д. Бръшкоч, Никола Марков и ул. „Георги Шопов“.

Чл. 2. Съгласно волята на дарителя, подареният имот да се използва за роден дом, като на стената на големия салон на този дом се вдълбае следният надпис: „Тая къща е подарена за роден дом от д-р Недю Петев Бояджиев за спомен на баща му Петю Недялков Бояджиев, който е построил тая къща“.

Чл. 3. Дарението се освобождава от заплащане на всякакви държавни и общински мита, такси, берии, герб и други.

Вписването на дарението да се извърши служебно от съответния нотариус или съдия, въз основа на този закон, който замества нотариалния акт за дарение.“

¹³ Източник:

<<https://www.lsvetovna.com/%d0%b7%d1%8a%d0%b1%d0%be%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d0%b0%d1%80-%d1%81%d0%bf%d0%b0%d1%81%d1%8f%d0%b2%d0%b0-150-000-%d0%bd%d0%b0%d1%88%d0%b8-%d0%bf%d0%bb%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d0%b8%d1%86%d0%b8/> (status 12.07.2024)>.

Д-р Недю Бояджиев подарява родната си къща в Калофер за родилен дом. Дарението е направено със законопроект, приет на XXXXI заседание на XXVI ОНС, първа редовна сесия, на 14 март 1946 г. (SD 1946: 432). Умира на 22 юни 1948 г.

Хамамов, Георги Петров. Роден на 23 април 1871 г. в Търново в семейството на търговеца Петър Стайков Стайков и Стефани Стайкова (1840-1905). В семейството растат още деца: Евгени Петрова Косева (1860 – ?); Кина Петрова Стайкова (1866 – ?), която остава неомъжена; Венета Петрова Минчева (1867 – ?); Иван (28 февр. 1868 – 15 апр. 1943) и Боян (28 юли 1874 – 29 април 1954)¹⁴. Братята на Георги – Иван и Боян, се препитават с търговия с железарски стоки (DA Veliko Tarnovo, f. 90K, op. 4, a.e. 1576, 12 lista i a.e. 1577, 4 lista).

Георги завършва ветеринарна медицина в Тулуза през 1897 г. (Tanchev 2010: 78). На служба от 1 ноември 1897 г., подпоручик от 26 май 1898 г., като служи в Четвърти артилерийски полк. Уволнен на 17 март 1899 г. (Ofitserskiyat korpus 7 1996: 34).

Съгласно указ № 299/ 11 август 1897 г. и решение на Върховния медицински съвет от 22 август с.г. му се разрешава свободна практика в България (DV, br. 199, 11 sept. 1897).

Георги Хамамов умира на 6 февруари 1971 г., малко преди да навърши сто години.

Цанков, Цанко Иванов Роден в с. Керека, Дряновско през 1869 г. Селото е будно – още в зората на XIX в. има църква, после килийно училище, читалище. От него поемат своя път участници в четата на поп Харитон и Бачо Киро, бащата на Стефан Стамболов – Никола Цонев Шомов, както и известният български писател Камен Калчев.

Цанко се ражда в семейството на Иван Цанков. Расте като скромно и ученолюбиво дете, но няма финансова възможност да продължи образованието си. Местните първенци му осигуряват средства да учи в София. За да се издържа, Цанко работи в свещеноливницата в квартал Коньовица, разположен в западната част на стара София. Едва завършва гимназия и започва Сръбско-българската война. Младежът се включва като доброволец. Взема участие като опълченец в Сръбско-българската война през 1885 г.

Завършва ветеринарна медицина в Тулузкия университет през 1898 г. (Tanchev 2010: 78). Завръща се в Княжество България. Често се мести от град на град – околийски ветеринарен лекар в Орхание (днес гр. Ботевград) до 1899 г.; ветеринарен лекар в Кабиюк 1899 – 1900 г.; окръжен ветеринарен лекар във Враца 1900 – 1908 г.; околийски ветеринарен лекар в Горна Оряховица 1908 – 1910; окръжен ветеринарен лекар в Силистра 1910 – 1912 г. и от есента на 1912 г. окръжен ветеринарен лекар в Шумен, където остава чак до 1930 г. Със своите познание и опит организира ветеринарното дело в Североизточна България.

¹⁴ Реконструкцията на родословие на фамилията е по: <<https://www.geni.com/people/%D0%B4-%D1%80-%D0%93%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B8-%D0%A5%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B2/600000007533824756> (status 01.08.2024)>.

Цанко Ив. Цанков (Haralanova, Rumenov, Slavcheva 2012: 123)

Семеен гроб на В. Цанков¹⁵

Семеен. Със съпругата си Анна (1876 – 1966) имат син Васил. Синът му Васил Цанков се ражда на 2 април 1904 г. в Горна Оряховица, където баща му работи като ветеринарен лекар. Васил завършва Софийския университет и е известен български геолог и палеонтолог, с утвърдено име в българската наука (Haralanova, Rumenov, Slavcheva 2012: 123-125).

Цанко Ив. Цанков умира през 1942 г.

Попов, Георги. Роден в Малко Търново. Завършва ветеринарство в Тулуза през 1896 г. (Tanchev 2010: 71). Учи на свои разноси, за разлика от Георги Хамамов и Цанко Цанков, които са командирани от българската държава. Не бяха открити сведения за лицето.

Георгиев, Никола. Роден през 1866 г. в с. Режанци, Пернишко. Селото се намира само на седем километра от гр. Брезник, в западната част на България. През учебната 1895 – 1896 г. изучава ветеринарна медицина в Тулуза, командирован от българската държава. Завършва през 1899 г. (Tanchev 2010: 60). Не бяха открити сведения за живота му.

В. Медицина

Медицинското образование във Франция в края на XIX и началото на XX век претърпява значителни промени и модернизация, които отразяват по-широките тенденции в развитието на медицинската наука и практика по това време. Това е период на преход от традиционните методи към модерната научна медицина, с акцент върху лабораторните изследвания и клиничната практика. Основните медицински школи във Франция са базирани в Париж, Монпелие и Страсбург. Парижкият медицински факултет е най-престижният и е център на много иновации и изследвания. Не му отстъпват и провинциалните медицински факултети. Медицинското образование е дълго и интензивно. Студентите

¹⁵ Парцел 7 на Софийските централни гробища. Източник: https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB_%D0%A6%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Vassil_Tzankov's_Grave_in_Sofia's_Central_Cemetery.jpg (status 12.11.2024)>.

преминават през основни науки (анатомия, физиология, химия) и постепенно се насочват към клинични дисциплини (хирургия, вътрешна медицина, акушерство и др.). В края на века курсовете стават по-структурирани и стандартизирани.

Краят на XIX век бележи преход към научно базирана медицина, вдъхновена от развитието на микробиологията (Луи Пастър), анатомията и патологията. Лекарите започват да се обучават не само в диагностика и лечение, но и в научно изследване. Лабораторните изследвания стават неразделна част от медицинското образование. Студентите получават обучение в микроскопия, химическия анализ и бактериологията. Освен това клиничното обучение се разширява с нови болници и клиники, където студентите могат да наблюдават пациенти и да участват в лечението им. По това време се формират множество медицински общества, които организират конференции и издават специализирани списания, където се публикуват нови научни открития и клинични случаи. Това подпомага обмена на знания и идеи между различни медицински школи и факултети.

Започва и процесът на специализация в медицината, като се формират отделни специалности като кардиология, неврология, психиатрия и други. Това отразява по-задълбоченото разбиране за различните аспекти на човешкото здраве и болестите. Тези аспекти на медицинското образование във Франция допринасят за превръщането на страната в един от водещите центрове за медицинска наука и практика в Европа.

Анастасов, Наню Трифонов. Роден в Стара Загора през 1872 г. Завършва медицина в Тулуза през 1897 г. (Tanchev 2010: 51). В Офицерския корпус е записано, че е роден през 1870 г., преминава обучение в Школа за запасни офицери и подофицери, запасен подпоручик от 6 юни 1898 г., като служи в 11-и пехотен сливенски полк (Ofiterskiyat korpus 1-2 1996: 23).

Живее и работи в Стара Загора. Съгласно решение на Върховния медицински съвет от август 1897 г. му се разрешава свободна практика в Княжество България (DV, br. 199, 11 sept. 1897). През 1940 г. му е признато право да практикува медицина в пределите на Царство България, следователно все още е жив и продължава да работи (Списък 1940: 7).

Имуков, Димитър Куцаров. Роден в Търговище на 18 март 1872 г. Произхожда от имотно и известно семейство. Баща му, Куцар Имуков, е общественик от края на XIX и началото на XX век. Консерватор, а след това привърженик на политика и държавника Стефан Стамболов. Димитър Имуков учи и завършва медицина в Тулуза през 1897 г. (DA Shumen, f. 104K, op. 1, a.e 8, l.3-4; Tanchev 2010: 60). В Тулуза поддържа приятелски отношения с Петко Ю. Тодоров и заедно инициират създаването на студентска група.

Димитър Имуков се завръща в Княжество България и влиза в редовете на българската армия. Започва работа като санитарен лекар в Първа пионерна дружина, която е на гарнизон в Шумен. Вероятно тогава е изпратен да специализира хирургия в Париж (1903 г.). От 1904 г. е санитарен капитан в състава на Седми пехотен Преславски полк. За дълго време свързва съдбата си с полка. Участва в Балканските войни като старши полкови лекар. В боя при р. Караагач дере на 16 октомври 1912 г. записва името си във военната история. При започналото настъпление на българските войски той въоръжава санитарния персонал и със сабя в ръце го повежда срещу неприятеля. Действията му се оказват

решителни за хода на битката. Благодарение на героизма е спряно отстъплението. В навечерието на Първата световна война полк. Д. Имуков е вече началник на Четвърта дивизионна болница.

Произведен в чин подпоручик на 10 април 1898 г., младши полкови лекар в състава на Седми пехотен преславски полк, поручик от 1900 г., капитан от 1903 г., майор от 1908 г., подполковник от 1914 г.

През август 1916 г. се самоубива (Zhecheva 2021: 35-36).

Байчев, Иван Тодоров. Роден в Шумен на 20 март 1870 г. Син на свещеника и учител Тодор Байчев (1837 – 1904). Тодор Байчев е роден през 1837 г. в Шумен. Произхожда от бедно занаятчийско семейство. Остава сирак в детските си години. Работи като слуга у доктор Вичо Панов. Учи в класното училище в града. През 1860 г. става учител в него и взема дейно участие в обществения живот на града. Член на читалищното ръководство (1870 – 1871). Участник в учителския събор през 1873 г. Спомоществовател, разпространява Периодическо списание на Българското книжовно дружество (1873). Получава чужди периодични издания и сам публикува дописки на страниците на в. „Право“ (1872) и сп. „Училище“ (1874). Взема дейно участие в черковната борба и живота на възрожденския Шумен. През 1876 г. става свещеник, но продължава да преподава в шуменските училища. Учител в откритото в Шумен Педагогическо училище през 1881 г. с директор Рачко М. Рачев. Има 46 години и два месеца стаж като учител и свещеник. Тодор Байчев умира през пролетта на 1904 г.

Съпругата му, Маринка, е втората дъщеря на поп Иван Станев, родом от с. Ивански, Шуменско, установил се в Шумен в зората на XIX в. Шуменци го наричат „поп Иван стария“. Служи в църквата „Свето Възнесение“ (Spomeni 2015: 185-186). Маринка, след смъртта на поп Тодор Байчев, получава вдовишка пенсия в размер на 975 лв., считано от 20 май 1904 г. (Angelova 2011: 470).

В семейството на Тодор и Маринка Байчеви растат няколко деца. Освен сина Иван, има и две дъщери – Дафинка (1889 – 1962) и Слава. Дафинка се омъжва за лекаря и общественик д-р Петър Скорчев, а Слава – за Стоил Димчев. Дафинка учи музика в Женева през 1910 г., а Слава Байчева получава еднократна парична помощ в размер на 200 лв. да изучава педагогика в Петербург през 1892 г. (Angelova 2011: 470; Tanchev 1994: 57).

Иван Т. Байчев учи пети клас във Варненската държавна гимназия през учебната 1887 – 1888 г. Шести клас записва и завършва чак през учебната 1890 – 1891 г. в Шуменската окръжна реална гимназия. В зрелостното му свидетелство от първи ред е отбелязано, че има примерно поведение, прилежание неуморно и много хубава вънкашност на писмените работи. Отличен успех има по български език, география, рисуване и пеене; много добър по всеобща история; добър успех по френски език, алгебра, геометрия, минералогия, химия и физика; удовлетворителни са познанията му по дескриптивна геометрия (DA Shumen, f. 52K, op. 2, a.e. 10, l. 19).

Избира да продължи образованието си във Франция и завършва медицина в Тулуза през 1900 г. (Tanchev 2010: 52). Преминава обучение в Школата за запасни офицери, запасен подпоручик от 11 ноември 1902 г., като служи в Четвърта пехотна дружина (Ofiterskiyat korpus 1-2 1996: 55).

Иван Т. Байчев участва в Балканските войни като дружинен лекар на 24 ямболски полк. По време на военните действия при него за едно денонощие отсяда д-р Петър Скорчев, съпруг на Дафинка. В своите записки Скорчев отбелязва:

„След някой ден трябваше да замина по служба за Чорлу с кола. Времето беше тихо и нестудено. Стигнахме в Чорлу добре. Нощувах у моя шурей д-р И. Байчев, дружинен лекар в 24 ямб[олски полк]¹⁶. Хазяинът, грък, беше заможен кръчмарин. Жена му, доста прилична гъркиня, беше весела жена и добре ме посрещна. Упражнявах моя гръцки език с малката ѝ дъщеря. Стаята беше обширна и спретната и аз се почувствах радостен, в що-годе културна обстановка“ (Iz minaloto 2023: 202).

Срещат се и през март 1913 г.:

„Знаех, че тук нейде е моят шурей д-р Ив. Байчев със своя 24 ямб. [олски] полк. Намерих го с мъка. Седнал сам до едно поточе с бистра вода, с боси крака и си вареше в едно джезве кафе. Имаше и пастърма. Зарадвах се, закусих и изпих си кафенцето и се сбогувах. Одрин беше вече паднал. Слънцето прижурише като през юлий. От тепето гледахме прекрасната гледка на Одрин там долу, гдето Марица блестеше под лъчите на слънцето. [...] Гордо се възвишаваше кубето на Султан Селим джамия, пронизано от наш снаряд. По четирите му краища стърчеше по едно минаре с по две викала“ (Iz minaloto 2023: 204).

Д-р Иван Байчев се установява в Ямбол. Дълги години работи като околийски и градски лекар в града. През август 1920 г. д-р Байчев е втори градски лекар на Ямбол. Във връзка с негов отпуск назрява конфликт и се стига до уволнението му от страна на ямболския общински съвет. През 30-те години на XX век притежава мелница в с. Победа, Ямболско (DA Yambol, f. 55K, op. 1, a.e 4, l. 11-14).

Няма данни за семейството и смъртта му.

Буров, Иларион Атанасов. Роден в Лясковец. Расте в заможното и образовано семейство на лекаря Атанас Буров (1866 – ?) и Кина Попова, по мъж Бурова. Семейството отглежда пет деца. Освен Иларион това са синовете Антон, Джоро, Анастас и дъщерята Сийка, родена през 1911 г. и омъжена за Димитър Божков. Дядо му по бащина линия е Анастас Атанасов Буров (1833 – 1885), а негова баба е Донка Никова, по мъж Бурова (1840 – 1919). Всички във фамилията са свързани с банкерския бизнес и участват в стопанския и политически живот на царска България.

Иларион Буров е роден на 24 април 1873 г. в Лясковец. Баща му, Атанас Буров, е лекар и първи братовчед на банкера Иван Буров и политика Атанас Буров. Завършва медицина в Тулуза през 1899 г. и след това специализира в Париж (Tanchev 2010: 54). Отбива военна служба – подпоручик от 1 декември 1900 г., поручик от 1 януари 1903 г., служи като лекар в Девети резервен полк (Ofitserkiyat korpus 1-2 1996: 110). Назначен за полкови лекар в Свищов (1900 – 1906). По време на Балканската (1912 – 1913) и Първата световна война (1915 – 1918) е военен лекар.

¹⁶ Тук вероятно П. Скорчев греша, защото става дума за 29 ямболски пехотен полк, съществувал в периода 1900 – 1945 г.

Съдружник във фамилната фирма „Д. А. Буров и сие“. Член на Народната партия, а след 1920 г. – на Обединената народно-прогресивна партия, в която заема ръководни постове.

Иларион Ат. Буров¹⁷

Иларион Ат. Буров свързва живота си в личен и професионален план с Русе. Общински съветник от листата на Народната партия през 1911 г., кмет на Русе от 20 май 1915 г. Избран е от русенския общински съвет във връзка с отстраняването на кмета Стефан Огнянов. За да се справи с текущите задачи, кметът Буров сключва заем в размер на 300 000 лв. Свежите финансови средства дават възможност да се завърши главното трасе на градската водопроводна мрежа (Radkov 2005: 69-71). Мобилизиран по време на Първата световна война, Ил. Буров решава да се откаже от поста кмет на Русе и на 9 декември 1916 г. дунавският град е с нов кмет, а д-р И. Буров остава общински съветник.

Дарител. През есента на 1930 г. д-р Иларион Буров прави дарение от 50 хил. лв. в облигации от Бежанския заем за основаване на фонд „Д-р Иларион и Мария Бурови“, с лихвите от който да се купува бельо, легла и хирургически инструменти за общинската болница. Завещава в полза на общинската болница в града 5 хиляди акции от Българска търговска банка с номинална стойност 500 хил. лв. с изричното условие болницата да носи неговото име, а общината да се грижи за неприкосновеността на капитала. На 8 февруари 1932 г. съпругата му Марийка Бурова уведомява кмета на Русе за завещанието. На 28 март с.г. на сесия на Общинския съвет дарението е прието и е учреден фонд „Д-р Иларион А. Буров“ при Общинската болница в града. На 31 с.м. акциите са внесени в БНБ, Русе (Entsiklopediya Daritelstvoto. - <https://daritelite.bg/d-r-ilarion-a-burov-3/>, status 2 avg. 2024; TSDA, f. 177 k, op. 4, a.e. 200, l. 113; DA–Ruse, f. 59K, op. 1, a.e. 120, l. 1–4; Rusenska poshta, br. 333, 18 dek. 1931).

Иларион Буров се жени в Русе за Марийка. Няма сведения за нея освен това, че е член на настоятелството на Русенското женско дружество „Добродетел“. Със съпругата си Марийка също основават няколко фонда:

¹⁷ Източник: <<https://www.geni.com/people/%D0%B4-%D1%80-%D0%98%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BE%D0%BD-%D0%91%D0%A3%D0%A0%D0%9E%D0%92/4384334346470056298> (status 23.10.2024)>.

Росица Ангелова. Български младежи на учение ...

„ФОНД № 1 „Д-р Иларион А. Буров и Марийка д-р Бурова“ (при Русенската народна мъжка гимназия „Княз Борис“). Фондът е създаден с протокол от 18 ян. 1921 г. на учителския съвет при Русенската мъжка гимназия. За начален капитал служат дарените на гимназията от Ил. и М. Бурови 10 хил. лв. По волята на дарителите лихвите от него са предназначени за учебници, които учителският съвет да раздава на бедни ученици. За увеличаване на капитала на 14 дек. 1922 г. двамата съпрузи добавят нови 10 хил. лв., а на 23 ноем. 1927 г. още 30 хил. лв. и той нараства на 50 хил. лв. Средствата са вложени в ценни книжа и се съхраняват в БНБ – Русе. Към 1 ян. 1937 г. лихвите възлизат на 1494 лв. Дейността на фонда е регламентирана с общ правилник за благотворителните фондове при гимназията, приет от учителския съвет на 23 ноем. 1937 г. и утвърден от МНП на 22 ян. 1938 г. Неговото управление се осъществява от учителския съвет.

ФОНД № 2 „Д-р Иларион А. Буров и Марийка д-р Бурова“ (при Софийския университет). На 20 ноем. 1923 г. Ил. и М. Бурови даряват на СУ 50 хил. лв. в облигации за образуване на фонд на тяхно име. За да поощрят ладото българско медицинско образование, те се разпореждат лихвите от него да се използват за премии за най-доброто съчинение по медицина, написано в България през годината от възпитаник на Медицинския факултет. Възлагат на комисия с председател ректорът на СУ и поименно посочените членове: Иван Д. Буров, проф. Васил Моллов, проф. Владимир Алексиев и проф. Методи Попов, да определя отличилите се трудове и техните автори. На 28 ноем. с.г. АС приема дарението и решава при СУ да се създаде фонд на името на дарителите. На 16 ян. 1929 г. е приет неговият правилник. Тъй като проф. М. Попов става пълномощен министър в Берлин (17 дек. 1923 – 1 авг. 1931), вместо него в комисията е включен деканът на Медицинския факултет. С изключение на ректора и декана, които всяка година се променят, останалите членове са постоянни и съгласно правилника, ако някой от тях почине или се откаже, членовете на факултета избират негов заместник. Предвижда се премията да се връчва на промоцията на новите лекари. В началото на юни 1943 г. АС прехвърля управлението на фонд „Д-р Иларион А. Буров и Марийка д-р Бурова“ на фонд „Цар Борис III“, като запазва самостоятелното му предназначение. Фондът съществува до 9 февр. 1952 г., когато капиталът му е внесен в държавния бюджет.

ФОНД № 3 „Д-р Иларион А. Буров и Марийка д-р Бурова“ (при МНП за русенското сиропиталище „Царица Елеонора“). На 1 декември 1924 г. Ил. и М. Бурови в желанието си да подпомогнат „някои от нещастните синове и дъщери на гражданите от Русенски окръг, които оставиха костите си по разните краища на многострадалната и окастрената ни родина за осъществяване на идеалите ѝ за прибиране в своите предели племето си“, даряват на МНП 50 хил. лв. в облигации за образуване на фонд на тяхно име. Лихвите от него са за награда на най-добрия по успех и поведение възпитаник на Русенското окръжно сиропиталище „Царица Елеонора“, в което след 1918 г. намират подслон сираци на участници във войните. Условието, което поставят, е сумата да не се дава на ръка, а да се внесе в спестовна книжка за капитализиране и когато той напусне сиропиталището или стане пълнолетен, да му се връчи. Предлагат едната година наградата да се дава на момче, на следващата – на момиче, и т.н., като едно и също дете не може да я получава два пъти. Преценката се прави от комисия с председател русенският окръжен управител и членове:

председателят на Русенското женско благотворително д-во „Добродетел“, председателят на Русенската окръжна постоянна комисия, директорът на сиропиталището и Атанас Н. Буров от Русе. В случай че сиропиталище „Царица Елеонора“ се закрие, годишната премия се прехвърля в полза на друго благотворително дружество в Русе, определено от МНП. Фондът е учреден със заповед на МНП от 6 дек. 1924 г. и е включен във фонд „Завещатели и дарители“. Към 1 септ. 1933 г. капиталът му е 51 456 лв., към 1 ян. 1939 г. – 60 249 лв., към 1 ян. 1946 г. – 63 208 лв. Годишната лихва от него за периода 1934 – 1946 г. варира ок. 3 хил. лв. и редовно се превежда на сиропиталището. Мотивите за всяко наградено дете са „много добър успех, примерно поведение, добри патриотични чувства и особена преданост за доброто на пансиона“.

ФОНД № 4 „Д-р Иларион А. Буров и Марийка д-р Бурова“ (при МНП за русенското старопиталище) На 12 октомври 1925 г. Ил. и М. Бурови даряват нови 50 хил. лв. в облигации за образуване при МНП на още един фонд на тяхно име. Лихвите от него са предназначени за откритото през 1924 г. от Женското благотворително д-во „Добродетел“ старопиталище в Русе и служат за закупуване на бельо на старите хора. Съгласно волята им, ако старопиталището престане да съществува, приходите от фонда се пренасочват от МНП към някое друго „човеколюбиво“ дружество в Русе. Фондът е учреден със заповед на МНП от 19 окт. 1925 г. и е включен във фонд „Завещатели и дарители“. Към 1 септ. 1933 г. капиталът му възлиза на 61 685 лв., към 1 ян. 1939 г. – на 86 446 лв., към 1 ян. 1946 г. – на 94 772 лв. Пропорционално с увеличението на фонда нарастват и лихвите, които през 1933 г. са 3 хил. лв., а през 1946 г. – 5 хил. лв., и редовно се изпращат на старопиталището. М. Бурова, която е и член на настоятелството на д-во „Добродетел“, следи за изразходване на средствата. С нейно съгласие те се използват и за закупуване на горно облекло. Със заповед на МНП от 27 март 1947 г. двата едноименни фонда при министерството се обединяват в един. През 1948 г. с вливането на фонд „Завещатели и дарители“ при МНП в държавния бюджет той е закрит¹⁸.

Д-р Иларион Атанасов Буров умира на 19 октомври 1931 г. в Русе.

Петров, Константин. Роден през 1874 г. в Белоградчик. Учи на свои разноски и завършва медицина в Тулуза през 1898 г. (Tanchev 2010: 70). Има разрешение за свободна медицинска практика от 1898 г. От 22 февруари 1900 г. отбива военна служба в Пета дунавска дивизия. Подпоручик от 16 май 1901 г. (Ofiterskiyat korpus 5-6 1996: 68).

Специализира акушерство и гинекология в Женева и Париж. В периода 1909 – 1914 г. е лекар и управител на севлиевската болница (Rositsa 2019). През 1927 г. е общински лекар в гр. Севлиево. Не бяха открити повече сведения за него.

Димитров, Ангел. Роден през 1872 г. в Брацигово. Записва да учи на свои разноски и завършва медицина в Тулуза през 1908 г. По време на следването си получава еднократна помощ от българската държава по бедност през април 1897 г. в размер на 300 лв. (Tanchev 2010: 58; DV, br. 88, 26 apr. 1897).

Ангел Димитров се установява в Пазарджик, където има частна практика. През 1940 г. му е признато право да практикува медицина в пределите на Царство

¹⁸ Цит. по: <<https://daritelite.bg/d-r-ilarion-a-burov-i-mariyka-d-r-burova-3/> (status 02. 08. 2024)>.

Росица Ангелова. Български младежи на учение ...

България към 1 януари 1940 г., следователно все още е жив и продължава да работи (Spisak 1940: 51).

Иванов, Георги. Роден в Търново. Учи медицина в Монпелие през 1893 г., в Тулуза през 1895 – 1897 г. и в Лион през 1901 г. По време на следването си получава еднократна помощ от българската държава по бедност през май 1896 г. 300 лв.; през февруари 1897 г. в размер на 400 лв. и през април 1897 г. в размер на 300 лв. Не бяха открити други сведения за него (Tanchev 2010: 59; DV, br. 106, 20 may 1896; br. 37, 17 fevr. 1897; br. 88, 26 apr. 1897).

Градев, Григор Желязков. Според Б. Бояджиев е от Варна, а според Ив. Танчев е от Малко Търново. От запазена снимка на Градев, съхранявана в Регионална библиотека „Пенчо Славейков“ във Варна, се потвърждава факта, че е от Малко Търново.

Григор Ж. Градев записва и учи на свои разноски медицина в Тулуза (Tanchev 2010: 56). Дипломира се със златен медал. Работи като зъболекар в края на XIX в. във Варна. Умира през 1897 г.

Григор Ж. Градев¹⁹

Беров, Драган Николов. Роден на 8 октомври 1873 г. в Лясковец в семейството на Никола М. Беров. Има по-голям брат – Моско, роден на 29 декември 1864 г. в Лясковец, капитан от българската армия. Драган записва и завършва медицина в Тулуза през 1900 г. на държавни разноски (Tanchev 2010: 53). Започва работа в българската армия – подпоручик от 1 октомври 1901 г.,

¹⁹ Източник:

<http://catalog.libvar.bg/view/show_photos.pl?id=110400&SC=pcAvtorid&RC=126&SRV=&LANG=&CS=78578&SA=%C0%EB%E1%F0%E5%F5%F2%2C%20%CA%E0%F0%EB
(status 12.10.2024)>.

поручик от 18 май 1905 г., капитан от 15 октомври 1908 г., майор от 15 октомври 1912 г., подполковник от 27 февруари 1917 г. Работи като лекар последователно в Шеста пехотна дивизия, Четвърта дивизионна болница, 20-и пехотен полк, Първи пехотен полк, началник на Седма дивизионна болница (Ofitserskiyat korpus 1-2 1996: 75).

Драган Беров създава семейство с Олга Йорданова Брадел (1883 – 1972), дъщеря на д-р Йордан Брадел (1847 – 1899) и Елена Димитриева Разсуканова. Родът на Олга свързва корените си с будното градче Елена. Тъстът, Йордан Брадел, е медик, завършил образованието си в Москва, депутат и съредактор на първото медицинско списание „Медицински преглед“, преподавател във Висшето училище в София. Драган и Олга Берови имат две деца – Елена и Никола²⁰.

Няма данни за годината на смъртта на д-р Драган Беров.

Стоянов, Добри Йорданов. Първо е необходимо едно уточнение – как са вярното/истинското презиме и фамилия на Добри. Според Бета Хараланова и Даниел Руменов е Добри Стоянов Йорданов (Haralanova, Rumenov 2008: 121), а според Искра Капинчева е Добри Стоянов Стоянов и е роден 1875 г. (Kapincheva 2009: 148). В информацията за него на сайта на Медицинска академия той е записан като доц. д-р Добри Йорданов Стоянов (1875 – 1932). Така е отбелязан и в запазените главни училищни книги в Шумен, следователно това е неговото вярно изписано име.

Добри е роден на 18 януари 1873 г. (ст. ст.) в Шумен в семейството на абаджията Юрдан Стоянов. Първо учи в родния си град. В един клас и една паралелка – трети „а“, е с Борис Бояджиев и Роман Попов в Шуменското държавно мъжко педагогическо училище през учебната 1888 – 1889 г. Показва високи резултати: отличен по физика, пеене, антропология и земледелие; много добър по закон божи, химия, естествена история, геометрия, българска история, география и добър по български и френски език, аритметика и геометрично чертане, рисуване (DA Shumen, f. 605K, op. 2, a.e. 50, l. 6.).

Гимназия завършва в Търново през 1894 г. Продължава във Франция, като записва да изучава медицина в Тулузкия университет. С конкурс спечелва отличието екстерн (1897 – 1898) и интерн (1898 – 1900). Асистент по хистология – дисциплина, даваща подготовка за състава на тъканите на органите и органните системи в организма. Завършва медицина с докторат в Тулуза, Франция (1900 г.) с дисертационен труд на тема „Les recherches sur la structure des voies biliaires chez le chien“ („Изследване на структурата на жлъчните пътища при кучета“). Още във Франция той публикува научни трудове с приносен характер.

Завръща се в България през 1900 г. и започва работа като околийски лекар в Силистра. По-късно е управител на болницата в Силистра (1910 – 1913 г.) и училищен лекар в Мъжката гимназия в дунавския град (1913 – 1914). Работи в София (1914 – 1922 г.) като лекар епидемиолог в Хигиенния институт, институт, който се създава през 1909 г. като приложно медицинско изследователско звено.

²⁰ Генеалогия по:

[https://www.geni.com/people/%D0%BF%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BA-%D0%B4-%D1%80-%D0%94%D1%80%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BD-%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%B2/4538590583020081079 \(status 03.08.2024\)>](https://www.geni.com/people/%D0%BF%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BA-%D0%B4-%D1%80-%D0%94%D1%80%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BD-%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%B2/4538590583020081079 (status 03.08.2024)>).

По време на Първата световна война д-р Д. Стоянов е началник на Инфекциозната болница към Четвърта Преславска пехотна дивизия и в 89-а Отделна армия на Добруджанския фронт.

През 1918 г. се открива Медицинският университет, а година по-късно и „Катедра по хигиена и социална администрация“. Неин създател е д-р Тодор Петров, също френски възпитаник. Съставът на катедрата е малък, щатът ѝ се състои от проф. Т. Петров – един от тримата редовни професори на Медицинския факултет, един главен асистент – д-р Д. Стоянов (от декември 1922), и един асистент ветеринарен лекар – д-р Вл. Марков. По-късно Д. Стоянов се хабилитира. Частен доцент е от 19 май 1923 г. с хабилитационен труд на тема „Принос към изучаване на водоснабдяването у нас“, публикуван на страниците на Известия на Българското дружество „Червен кръст“ през 1922 г. Редовен доцент към Катедрата по хигиена на Софийския университет от 1 юли 1930 г. с хабилитационен труд на тема „Влияние на Софийските канални води върху здравето състояние на населението след вливането им в близните реки“. Трудът е публикуван в Годишника на Софийския университет, Медицински факултет, година седма 1927 – 1928 г. в обем от 31 страници. Като преподавател Д. Стоянов води дисциплините „Обща хигиена“ и „Градска хигиена и хранене“ (Almanah 1940: 579).

Натрупал опит и знания, д-р Д. Стоянов е член на Управителния съвет на Международната католическа болница „Княгиня Клементина“ в София. Един от основоположниците е на научната хигиена в България. Лауреат на Медицинското дружество в Тулуза и член на Анатомично-клиничната му секция. Член основател на Дружеството за хигиена и предпазна медицина в България (1932 г.). Автор на редица научни изследвания, посветени на проблемите на водоснабдяването, антисептичните свойства на тежките метали, БЦЖ ваксината и пр.

Добри Йорданов Стоянов умира на 14 декември 1932 г.

Казанджиев, Йордан. Роден в Елена. Учи медицина в Тулуза през учебната 1895/96 г. на свои разноски и вече е втори курс студент. Не бяха открити сведения за него.

Златаров, Антон Симеонов. Роден в Габрово на 23 октомври 1875 г. Учи на свои разноски и завършва медицина в Тулуза през 1900 г. Завръща се в страната и работи като военен лекар. Подпоручик от 1901 г., поручик от 1904, капитан от 1906, майор от 1911, подполковник от 1916, полковник от 11 октомври 1920 г. Служи в 23 пехотен полк, 11 пехотен полк, началник на 3-и дивизионен лазарет, трети пехотен полк. Семеен с едно дете (Tanchev 2010: 59; Ofiterskiyat korpus 1-2 1996: 323).

Бояджиев, Борис Димитров. Роден на 2 януари 1876 г. в Меджидие, малко градче, днес в съседна Румъния, разположено между Дунав и Черно море, в близост до гр. Констанца. Кръстен е в българската църква от поп Витан, а негов кум става Иван Стефанов. Радостта е голяма, тъй като Борис е първороден син на Димитър и Пенка Бояджиеви. Баща му Димитър Станчев Бояджиев (1854 – ?) е родом от Върбица, където баща му упражнява бояджийския занаят. Така, покрай боядисването на преждата, Бояджиеви става фамилно име. Освен бояджийството Д. Бояджиев върти търговия със зърнени храни. Доставка ги на военните. Студената зима на 1876 г. попречило на семейството да се върне в Шумен и така Борис се ражда в Меджидие. Още през пролетта на 1876 г. младото семейство се завръща с първородния син Борис в Шумен. Майката на Борис е Пенка Антонова Щерева.

Тя има сестра Василка, омъжена за Иван Сакъзов от Върбица, същата Василка, чиито синове са Янко, Борис и Антон. Братя на Пенка и Василка са Бончо, Жечко и Иван Щереви.

Завърнало се в Шумен, семейство Бояджиеви се сдобива с още един син – Желез Бояджиев (1880 – 1946), който се препитава с търговия на колониални стоки. Създава семейство с Жечка, но не оставят наследници.

Борис е едва на десетина години, когато майка му Пенка умира. Баща му се жени втори път за Еленка Дикиджиева (1860 – 1920)²¹. Димитър и Еленка Бояджиеви имат 4 деца:

- Георги (1887 – 1918), завършва Търговската академия във Варна. Не създава семейство. Болен от туберкулоза. Умира от менингит;

- Васил (1892 – ?), с висше търговско образование;

- Мара, Мария (1896 – 1972). Завършва земеделско образование в Пазарджик. Работи като учителка по селскостопански дисциплини. Живее със съпруга си агроном Леонид Носов в Пазарджик, Плевен, Садово, Драма и Велинград;

- Стоян (1898 – 1939), работи в Нови пазар. Умира от туберкулоза.

Борис първоначално учи в Шумен. През учебната 1888 – 1889 г. е ученик в трети клас на Шуменското държавно мъжко педагогическо училище. Завършва със свидетелство без общи ред, поведение примерно и прилежание постоянно. Оценка му не са високи: по български език и по чертане е на поправителен изпит, среден има по химия, естествена история, всеобща история, география и рисуване, а добър има по закон божи, по френски език и химия, аритметика, геометрия, антропология и земеделие (DA Shumen, f. 605K, op. 2, a.e. 50, 1.5.). Негов учител по математика е известния педагог и автор на учебници шуменецът Къню Кърджиев. Свободното си време често прекарва в игри и разговори със Стилиян Чилингиров. Постепенно между двамата се изгражда истинско приятелство, продължило напред във времето.

По това време шуменската гимназия е педагогическа и затова младежите, които търсят друга реализация, завършват гимназия във Варна или в Търново. Така Васил Коларов, Павел Байнов, Радослав Тепеделенев избират черноморския град. За Търново се отправят Антон Андреев, Еньо Марковски, Добри Стоянов, Георги Келевлов. Сред тях е Борис, който получава средно образование в Търновската мъжка гимназия „Кирил и Методий“. Сред учителите му е Димитър Благоев, преподаващ по физика, химия, гражданско учение и ботаника, от когото получава първите социалистически уроци. А и те се познават още от шуменския период на Д. Благоев, когато той отсяда за кратко в дома на Василка и Янко Сакъзови. Скоро Борис се включва в социалистически кръжок, воден от Еньо Марковски. С Марковски отпечатват статии и книги на печатарска машина, в това число „Що е социализъм и има ли той почва у нас?“. След като държи зрелостен изпит, Б. Бояджиев се дипломира с удостоверение № 440 от 2 юли 1894 г.

След като завършва търновската гимназия, Бояджиев работи една година като първоначален учител в гр. Бургас (1894 – 1895). Назначен е на 31 август 1894 г. с указ № 1491 и със заплата 1020 лв. Веднага се включва в протестните акции на

²¹ Еленка Дикиджиева има сестра Ангелина и брат Димитър Дикиджиев, учител, който подпомага Борис при следването му във Франция.

Росица Ангелова. Български младежи на учение ...

учителите срещу просветното министерство и срещу инспекторската намеса в организационната им работа. Обявява се в защита на материалните интереси на педагозите и възможностите им за сдружаване. Публикува на страниците на бургаския вестник „Борец“ материали за учителското движение. Тази му активна позиция допринася той да бъде избран да участва в първия конгрес на учителите, провел се от 22 до 24 юли 1895 г. в столицата. В работата на учредителния конгрес участват 47 дружества с по един представител. Единодушно Б. Бояджиев е избран за секретар протоколист на конгреса. Тази му дейност не остава без последствие. С решение на Окръжния бургаски окръжен училищен съвет се забранява на Бояджиев да учителства в Бургаското учебно окръжие.

Борис решава да продължи образованието си във Франция. Там вече има силно шуменско ядро – Кирушка Градинарова, по мъж Медникарова, Александър Медникаров, Васил Коларов, Иван Байчев, Стефан Д. Ковачев, Райна Мутафова, Димитрица Маринчева, Стефан Смядовски, Ангел В. Попов, Софка Хараланова, Добри Стоянов ... Макар да са пръснати в различни френски градове, всички се познават от родния Шумен и ученическата скамейка, а и поддържат приятелски взаимоотношения.

През есента на 1895 г. Борис записва първа година да изучава медицина в Тулуза на свои разноски, но парите не стигат. Баща му, Димитър Бояджиев, притежава две къщи – в Костовата част, празно място в същия квартал и пет декара лозе. Въпреки това изпитва финансови трудности да издържа Борис в Европа. Затова подава два пъти молби да бъде отпусната стипендия на Борис, която не е удовлетворена. Борис също подава заявление за отпускане на стипендия през януари 1896 г., но молбата му не е удовлетворена. Причината, посочена в отговора на МНП с изходящ номер 775/ 23 януари 1896 г., е, че стипендии се отпускат само в началото на учебната година след успешно положен изпит пред комисия в МНП в София. Би могъл да разчита и на държавна помощ, стига да представи свидетелство за завършено средно учебно заведение и свидетелство за бедност, заверено от административните власти (DA Shumen, f. 104K, op.1, a.e 130, l. 1-2).

Престоят на Б. Бояджиев във Франция му дава възможност да превежда статии от френския периодичен печат и да ги изпраща на Д. Благоев за отпечатване в списание „Ново време“ (DA Shumen, f. 104K, op.1, a.e 80, l. 1-2). Започва да се подписва с псевдонима Шишкин. Финансови затруднения принуждават Бояджиев да се завърне още през втората година на следването си. В писмо до Милица Горчева, бъдеща негова съпруга той пише: „Аз прекъснах следването си по безпаричие, станах учител по неволя“ (DA Shumen, f. 104K, op.1, a.e 12, l. 26).

Една година работи като учител в Еврейското училище в Шумен, след което се връща да завърши образованието си в Европа. Събира средства от родители, познати, приятели, лихвари, на които се издължава чак до Балканските войни. Според неговите сметки, следването му е струвало 9960 лв. и лихви 3415 лв.

Година	Оказана финансова помощ от:	Сума в лв.
1896 – 1899	Зона	1040+1920+
	От родителите и брат си Жечко	2053
	От вуйчо си Марин Дикиджиев	240
	От братовчед си Станчо Марашлиев	270

Годишник на ФХН, XXXV А

	От приятеля си Сава Греков	150
	От брат си Желез (Жечко)	185
	От братовчед си Янко Сакъзов	130
	От лихваря Юда Израел	100
1899	От чичо си Борис Сакъзов	130+34+85
1898	От Петър Дюкмеджиев	100
	От Велчо Пеев	200
	От родителите си	1050 лв.

Източник: DA Shumen, f. 104K, op.1, a.e 2, l. 27

В Тулуза Б. Бояджиев членува във Френската работническа партия. Превежда статии от френското списание „La Revue socialiste“, месечно издание, водещо началото си от 1885 г. и излизащо до 2017 г. с малки прекъсвания и промени в заглавието. Преводните статии, както и авторските статии, публикувани на страниците на сп. „Ново време“, Бояджиев подписва с псевдонима „Шишкин“ и ги изпраща на Д. Благоев. Псевдонимът избират френските му приятели. Бояджиев е слаб, висок и при една разходка до испанския морски бряг го наричат така, още повече, че той им представя фамилията си като свързана с това, че е син на художник – „reintre“. А и Шишкин е фамилия на известен руски художник пейзажист.

Шуменецът се дипломира през 1901 г. На 6 април с.г. полага изпит, а дипломата му от медицинския университет носи № 738 от 20 септември 1901 г. Според неговата снаха д-р Мария Недева Бояджиева Борис има издаден диплом през 1896 г. и за завършване на Университета за физикохимически и естествени науки с положени изпити на 17 октомври 1896 г. (DA Shumen, f. 104K, op.1, a.e 2, l. 28).

След дипломирането си Бояджиев се завръща в България. Създава семейство. Още по време на следването си той поддържа кореспонденция с Милица Горчева, също от Шумен. Нейният баща е Горчо Янев, а негов брат Петър Халтъков, женен за Теодора, дъщеря на Бончо Щерев. Бончо Щерев е брат на родната майка на Борис, т.е. те се познават добре. Милица Горчева Янева завършва гимназия в родния Шумен. Останала едва деветгодишна без майка, тя и четиригодишната ѝ сестричка Геновева са отгледани от леля им по бащина линия Марийка Янева от Жеравна. Вероятно затова бащата Г. Янев изпраща Милица в пансион в Лозана, Швейцария в периода 1899 – 1901 г. В пансиона Милица усвоява писмено и говоримо френски език, рисува картини, пирографира предмети, бродира изящно, плете фини дантели, шие горно и долно облекло на семейството си²².

Борис изпитва силни чувства, но Милица е съдържана. Въпреки това в писмо с дата 4 септември 1901 г. той иска съгласието на Милица и баща ѝ за женитба с нея. Междувременно през август 1901 г. д-р Б. Бояджиев получава назначение за работа в Попово. Тук той е околийски лекар в периода 1901 – 1902 г. Едновременно с това работи и в Третостепенната болница в града (5 септ. 1901-25 май 1902). Още на 8 септември 1901 г. изпраща писмо на Милица. Писмото е интересно и важно с оглед характеристиката, която си прави Борис:

²² В продължение на два месеца Борис и Милица лежат болни един до друг, в една стая. Борис умира на 6 април, а тя на 6 май 1948 г., на 67 годишна възраст.

Росица Ангелова. Български младежи на учение ...

„Аз, който обикновено се шегувам с всекиго, млад и стар, може и жени, женени и млади момичета, с теб аз винаги съм се отнасял сериозно, нито една шега не съм си позволил.

Когато започна да ходиш в Еврейското училище, аз често ходих в Турското читалище, за да те чакам да се върнеш и за да те срещна.

Такъв съм и при разговори, при изказване на мислите, такъв съм и при схващане на мислите на другите. Една дума само, изказана от други, не мога да бъда спокоен дълго, тя остава запечатана в мен.

Аз съм деликатен и деликатно искам да се отнасят и другите с мен. Аз не търпя да се подиграват с мен, да се погаврят, да не ме зачитат.

Аз съм човек с човешки големи и малки достойнства; искам те да бъдат запазени за мен, да бъдат уважавани. Във всичките си постъпки, искам да бъда лоялен, честен, справедлив, нравствен. Но искам и близките ми да бъдат лоялни, нравствени, честни, справедливи. Както аз мисля за доброто, за спокойствието на близките (обичните), за щастието им, така и те да мислят за моите.

Аз съм също много отстъпчив, но с твърда, непоколебима воля. И едното и другото има у мен. Дали едното или другото ще се прояви зависи много от обноските на другите, на близките, от разположението ми към тях, от чувствата, които ги ръководят (направляват). Аз съм в същото време много честолюбив. Славолюбието, тщеславието, отстъпвам на другите, но с честолюбието си не мога да се простя. Не търпя никакво оскърбление, никакво унижение, никакво потъпкване на най-малката страница от моята чест, от моето достойнство, от моята човещина. Аз съм също и много скромен, тази ми скромност отива много далече. Тя стига и до себеотричане даже. Един само поглед, една гримаса, едно движение, едно намусване, една усмивка неуместна, едно въздишане, охкане, едно мръдване на отсрещния ми, мене ме тревожи, не ми дава спокойствие, дразни ме, причинява ми неудоволствие. То може да стане причина да намразя този, когото най-много обичам. От малко искам другите да ме разберат и от малко, аз разбирам много. Аз съм много придирчив, не лесно се задоволявам с каквото и да било. Често ще премълчавам, като смятам, че имам работа с разбрани хора. Като мен те от поглед да разберат. Ще дойде ден, когато и те ще схванат, ще разберат грешките си. Често пъти съм излъган от това. Такъв съм и не мога да бъда друг. Такива са някои от чертите на моя характер. Не напразно, а като че ли с право ме нарекоха някои капризен, други киселец“ (DA Shumen, f. 104K, op. 1, a.e. 2, l. 32-34).

В друго писмо от 17 януари 1902 г., отново писано в Попово, той продължава:

„Аз говоря много, може би често ненужни неща (работи), но между тях казвам работи, които, ако иска човек да проумее, тях именно трябва да задържи, тях да запомни, на тях да обърне внимание. Аз съм дяволит и когато говоря със смях и радост, тогава именно аз казвам най-горчивите истини, най-уместните забележки, които иска нека проумее“ (DA Shumen, f. 104K, op. 1, a.e. 2, l. 32-34).

Така се стига до венчавката на Борис и Милица Бояджиеви на 30 юли 1903 г. Кумуват им полковник Иван Бояджиев и съпругата му Фани. Младото семейство живее в къщата на тъста Г. Янев в Полицейската част, която е построена през 1885

Годишник на ФХН, XXXV A

г. Тъстът е заможен, търгува на едро с колониални стоки. Роден в Жеравна. Баща му притежава стада с овце в Добруджа. Горчо рано се премества в Шумен, тъй като е в обтегнати отношения с втория си баща. Бързо се замогва в Шумен и отваря голям бакалски дюкян на Битпазар. Дватамата с Петър Халтъков имат една майка, а различни бащи. Янев е шуменски общински съветник (1895 г.).

Бояджиев е освободен от длъжност през май 1902 г., за да отбие редовна военна служба²³. Подпоручик от 1904, поручик от 1906, капитан от 1909, майор от 1914, подполковник от 20 юли 1917 г. Служи като лекар в Трета пионерна дружина, Четвърта дивизионна болница, 31 пехотен полк и 10 артилерийски полк (Ofitserskiyat korpus 1-2 1996: 97).

През лятото на 1903 г. Б. Бояджиев търси работа. Обръща се с писмо до своя братовчед Я. Сакъзов да му помогне. Сакъзов отговаря: „Борисе, срещнах се с Русев, места няма никъде свободни, а кандидати много. Остава ти да потърсиш място в някоя градска болница или при военното ведомство. Русев (Марин – бел. моя) казва, че щяло да се открият суми в идущия годишен бюджет. Ще имаш работа да дириш. Виж в Шумен, дано чрез големия Иванов някъде издействаш за военен лекар. Инак трябва частна практика или в някоя община. Тъй или иначе, ще ми явиш какво ще предприемеш“ (DA Shumen, f. 104K, op. 1, a.e. 2, l. 38; a.e. 112, l. 1). Бояджиев заминава за столицата и подава заявление до Санитарната дирекция за назначение за околийски лекар, макар в момента да липсват свободни места. Разговаря със Сакъзов, който му споделя, че е разговарял с ген. Рачо Петров, техен съгражданин, да му съдейства лично чрез военния министър да бъде назначен за военен лекар. Съвсем скоро, на 16 юли 1903 г. д-р Б. Бояджиев подава молба за явяване на изпит за военен лекар. Междувременно е градски лекар в Шумен от 10 ноември 1903 до 28 февруари 1904 г. с месечна заплата 250 лв.

Полага успешно изпит за военен лекар и гради кариера във военното министерство:

Период	Длъжност	Общо прослужено време	Получено възнаграждение за периода
12 апр. 1904 – 28 февр. 1907	Младши ординатор в Четвърта военна дивизионна болница, Преслав	3 год., 6 мес., 12 дни	14 475 лв.
1 март 1907 – 1 ноем. 1909 г.	Младши лекар в 31 пехотен варненски полк	8 месеца	2 600 лв.
1 ноем. 1907 – 31 ян. 1914 г.	Лекар в Четвърта пионерна дружина	6 год., 3 месеца	27 460 лв.
1 февр. 1914 – 31 дек. 1914 г.	Старши лекар в Седми преславски пехотен полк	11 месеца	4 907 лв.
1 ян. 1915 – 10 септ. 1915 г.	Старши лекар в Четвърта дивизионна болница	8 мес., 10 дни	3 750 лв.
11 септ. 1915 – 30 февр. 1918 г.	Старши лекар в 31 пехотен варненски полк	3 год., 3 мес., 20 дни	18 505 лв.

²³ Писмо с № 4870 от 30 авг. 1901 г. на Гражданската санитарна дирекция. Подписал д-р Ораховац (DA Shumen, f. 104K, op. 1, a.e. 2, l. 31 grab; Sabev 2018: 36).

Росица Ангелова. Български младежи на учение ...

1 ян. 1919 – 31 ноем. 1920 г.	Старши лекар в Седма Преславска пионерна дружина	1 год., 11 мес.,	222 4,70 лв.
1 дек. 1920 – 31 март 1921 г.	Старши лекар в Пети артилерийски полк	1 год., 3 мес.	4 760 лв.
1 апр. 1921 – 30 март 1922 г.	Старши лекар в 10 конен полк, Шумен	1 год., 3 мес.	294 678 лв.
1 апр. 1922 г. – 30 юни 1930 г.	Старши лекар / медицински лекар / дружинен лекар в Седма преславска пехотна дружина	2 год., 3 мес.	
1 юли 1930 – 30 юли 1934 г.	Началник на Шуменска първостепенна дивизионна болница, дружинен лекар	4 г., 1 мес.	508 618 лв.
31 юли 1934 – 31 юли 1935 г.	Гарнизонен санитарен полковник в щаба на Четвърти пехотен полк	1 год.	107 060 лв.

Източник: DA Shumen, f. 104K, op. 1, a.e. 11, l. 1-32; a.e. 73, l. 16.

Бояджиев напуска военна служба през юли 1935 г., като е произведен на 22 юли 1935 г. в чин санитарен генерал-майор. Добрата служба и отговорното отношение стават повод да бъде поканен за началник на военномедицинската служба при Министерството на войната, но той отказва назначението по лични съображения. След пенсионирането си продължава да работи в дружество „Червен кръст“, клон Шумен.

Бояджиев не стои настрана от обществения живот в родния Шумен. Той членува в редица организации и дружества: Дружество на запасните офицери, шуменския клон на Дружество „Червен кръст“, в управителния и проверителния съвет и като лекар на Старопиталище „Обществена подкрепа“, Шумен, Шуменско археологическо дружество и др. Награждаван с множество медали и отличия.

Създал семейство, намерил си работа, Борис започва да събира пари, за да изплаща заемите, които е взел, за да довърши образованието си. Вместо това съдбата му поднася неприятна изненада. Баща му, Д. Бояджиев, умира през 1906 г., след като фалира. Синът трябва да погаси всички задължения на баща си. Паралелно с това подпомага майка си и братята си с финансови средства.

Семеен, с три деца. Първата дъщеря е Елена, по мъж Асен Даскалова. Родена на 14 декември 1904 г. Омъжена в Пловдив. Съпругът ѝ е началник гарнизон в Стара Загора. Втората му дъщеря е Пенка, родена на 27 юли 1906 г., която записва да учи музика в София, но не се дипломира. Работи като лаборантка във Физиотерапевтичното отделение на Окръжна болница – Шумен. Синът му Георги е роден на 3 февруари 1912 г. Завършва медицина в София. Живее в Шумен със съпругата си д-р Мария Недева Бояджиева, началник на Здраво-съвещателната станция в Шумен.

Снахата – д-р М. Бояджиева, живее със свекъра си Борис и свекърва си Милица от 1941 до 1948 г. В своите спомени тя споделя:

„Когато влязох в тяхното семейство, д-р Борис Дим. Бояджиев беше вече пенсионер от 6 год. Неговата фигура беше забележителна, представителна и внушителна. Той беше висок, строен, въпреки възрастта си. На пръв

поглед правеше впечатление приятното му, красиво лице, с правилни черти, с добродушен топъл поглед на тъмнокафявите му очи. Този поглед аз никога няма да забравя. Имаше къдрава коса и характерна брада (същата е носел от млади години, такава е имал и баща му). Тази външност разкриваше богато надарена и одухотворена личност и природа. Д-р Б. Бояджиев притежаваше благ, весел и духовит характер (този характер той е наследил от родната си майка Пенка Щерева, както и чертите на лицето си и красиви ръце)“ (DA Shumen, f. 104K, op. 1, a.e. 2, l. 50).

Поддържа близки семейни отношения с д-р Стефан Смядовски, д-р Жеков, с д-р Кирушка и Александър Медникарови, д-р Андрей Сърмов и неговия син д-р Стефан Сърмов, д-р Добри Добрев, Фани и Иван Боярови, д-р Парушев, семейство Имукови. Кумува на Недко Василев Кулаксьзов от с. Макак, Шуменско и неговата съпруга Г. Стоянова от Варна през 1933 г.

Владее руски, френски и немски. Членува в началото на XX век в Българската работническа социалдемократическа партия (1904 г.).

През 1947 г. Б. Бояджиев заболява от хипертрофия на простатната жлеза. Лекува се оперативно в София. Умира от сърдечна и бъбречна недостатъчност на 6 април 1948 г. в Шумен. Погребан с военни почести, а тялото му е изнесено от дома му на военно оръдие. Свири военната духовна музика. На погребението се стича шуменската общественост, а слово за живота му изнася д-р Кирушка Медникарова.

Каранешев, Ангел. Роден в село Драганово, Великотърновско през 1871 г. Записва първи курс медицина и учи на свои разноски през учебната 1895 – 1896 г. в Тулуза (Tanchev 2010: 61).

Иванов, Петър. Роден през 1869 г. в село Смолско, Софийско. Според Бояджиев учи медицина в Тулуза през 1896 г., а според Танчев завършва медицина в Лил през 1902 г. (Tanchev 2010: 60).

Гьонджиев, Христо Иванов. Роден на 22 октомври 1875 г. в Габрово в семейството на свещеник Димитър Йовчев Бочаров и болнавата му съпруга Петрана. Христо е „късно“ бебе, брат му Георги (1855 – 1903) вече е на двадесет години, а и в семейството растат осем момчета и три момичета. Вероятно затова е и даден за осиновяване. Осиновяват го Цана и нейния съпруг Иван Петков Гьонджиев. Може би това е причината Христо да не ползва фамилието си име – нито на истинските родители, нито на осиновителите.

Завършва Априловската гимназия в родния си град. Първоначално записва медицина в Букурещ, но скоро се премества в Тулуза през 1895 – 1896 учебна година, където учи на свои разноски. Тук попада на голяма група медици. Посещава театри, концерти, опери. Нещо повече, приемат го да пее в хора на Тулузката опера заради музикалната му дарба.

Христо Иванов се дипломира през 1902 г. с научната степен „доктор“ (Tanchev 2010: 60). Днес екземпляр от дисертационният му труд се съхранява в библиотеката на Медицинския университет в гр. Варна. Трудът е на тема „Разширяване на фисурата на клепача“. Дисертация за докторска степен по медицина на Христо Иванов Гьонджиев. Публикувана е в печатница „Saint-Surgien“, Тулуза през 1902 г. в обем от 78 страници.

Студентска карта на д-р Хр. Иванов от Медицинския факултет в Тулуза 1895 – 1896 г.²⁴

След завършването си д-р Хр. Иванов се прибира в Княжество България. Живее в Габрово и има частна практика. Има призната специалност вътрешни болести от Висшия медицински съвет. В началото на 1902 г. е за кратко общински лекар, а след това болничен лекар. Активен общественик – пее в хора на Музикалното дружество в града, а от 1904 г. е и негов председател, изнася беседи на актуални медицински и културни теми пред габровската общественост. Членува в Туристическо дружество „Узана“. Дарител е за изграждането на хижа „Узана“. Перфектното владене на френски език му позволява да дава уроци и преподава френски език в училище.

През 1907 г. д-р Хр. Иванов отново е във Франция. Този път специализира вътрешни болести и хигиена в Тулуза и Париж. След завръщането си за кратко работи в Преслав. Прибира се в Габрово и е назначен за управител на Габровската държавна второстепенна болница.

Д-р Христо Иванов участва във войните за национално обединение. По време на Балканската война той е дружинен лекар в 46-ти пехотен добрички полк, сформиран на 18 септември 1912 г. Съставът му е рекрутиран от 18-ти етърски пехотен полк и 20-ти добрички пехотен полк. В Междусъюзническата война (1913 г.) Иванов е част от щата на Пета дунавска пехотна дивизия. Началник на дивизията е генерал-майор Павел Христов, началник на щаба на дивизията е полк. Коста Каварналиев, а дивизионен лекар – санитарен подполковник д-р Анастас Петров. Включва се и в Първата световна война като началник на Трета полска болница на Втора тракийска дивизия, Пловдив. За проявената от него самоотверженост и храброст е награден с редица ордени и медали.

След войните д-р Хр. Иванов отново се връща на служба в габровската болница, от 1924 до 1930 г. е и фабричен лекар хигиенист на няколко фабрики, а след това има медицинска практика (Spisak 1940: 69). Днес Регионалният исторически музей в Габрово съхранява много вещи, принадлежали на д-р Христо

²⁴ Източник: <<https://h-museum-gabovo.bg/?p=10547> (status 03.08.2024)>.

Иванов – комплект хирургически инструменти, метален футляр за темпометър, спринцовки, игла за лумбална пункция, докторска чанта и др. (Uzunova, I.).

Д-р Христо Иванов създава семейство с Цанка Шишкова. Имат син Иван, който също става лекар.

Умира на 20 януари 1942 г. в Габрово.

Янъков, Петър Гачев. Роден през 1872 г. в Брацигово. Има брат, Димитър, роден през 1855 или 1856 г. – който завършва право в Екс ан Прованс през 1893 г. (Tanchev 2010: 55). По думите на брат му Димитър именно от тяхната къща, къщата на дядо Гачо Янъков, се дава сигналът за началото на Априлското въстание, защото

„Нашата къща се намира на чаршията – пазаря срещу общинския кладенец, на ъгъла имахме дюкян, в който при спуснати капаци, обикновено в събота – пазарния ден, баща ми приемаше своите познати турци – помаци, с които имаше вземане-даване. Един ден около Гергьовден, когато майка ми с лелите, за които се споменава по-горе, виеха фишеци и отливаха куршуми в стаята, чуха отдолу в дюкяна шум, тропот и рекоха си какво ли става долу. Отгърчават веднага и какво да видят: баща ми повален на пода и мачкан от турците и додето да вземат кой дърво, кой брадва, за да го отгърват, турците избягаха и хванаха гората към Врайник – пътя към балканските села“ (Yanakov 2014).

Баща му Гачо Стоянов Янъков е заможен, има повече от 200 овце, домашни кози, чифт волове, ездитен кон. Син на лихваря Стоян. А родът води началото от поп Гачо, свещеник в черквата „Свети Илия“ в Брацигово. По време на въстанието Г. Янъков загубва всичко. Майка му е Велика от рода на Главинови, идващи от Костур, Македония. В семейството растат много деца – дъщерите Василка, Софка, Дафинка и момчетата Димитър, Костадин, Михаил и Петър.

Костадин завършва Пловдивското главно училище, владее турски език и работи като учител в Брацигово до Освобождението, а след това заема различни длъжности във финансовото и правосъдното ведомство, четири десетилетия работи като адвокат в Брацигово, Пещера и Пазарджик. Иван отначало учи занаят при обуцаря Търно Балов, след което е стипендиант във втори клас на Пловдивското главно училище. Записва да учи военни науки. Михаил отваря бакалски магазин, става кмет на Брацигово през 1884 г., Василка се омъжва за Йордан Павлов, а Дафинка за Сотир Вълчев.

София и Димитър учат в училището в Брацигово. Софка/София създава семейство с Йордан Чернаев. Димитър, който е роден през 1873 г., продължава да учи до седми клас в Пловдив с прекъсване от една година, която прекарва в Габровската гимназия и завършва през учебната 1885 – 1886 г. До 1889 г. работи като главен учител на основните и трикласните училища в Брацигово и Пещера. През есента на 1889 г. заминава за Женева, след това в Екс ан Прованс със стипендия на МНП в размер на 200 лв., където през 1892 г. завършва правния факултет с титлата „Лисансие на правото“ и се завръща в България. Работи в различни съдилища – Хасково, София, Пазарджик, Русе, Шумен, Пловдив и др. Главен прокурор, заместник кмет на София. Член на Прогресивнолибералната партия.

Росица Ангелова. Български младежи на учение ...

Всички деца на Гачо и Велика са първи братовчеди на Данаил Юруков от Брацигово, защото Гачо и майката на Юруков, София, са брат и сестра (Gachev-Dimi 2011: 61).

Петър Гачев в Тулуза, ноември 1892 г. (Gachev-Dimi 2011: 65)

Петър записва и завършва медицина в Тулуза през 1901 г. на свои разноски. По време на следването си получава еднократна помощ от българската държава по бедност през април 1897 г. в размер на 300 лв. (DV, br. 88, 26 april 1897). Специализира вътрешни болести. Взема участие в Балканските войни. По време на Първата световна война подполковник д-р Петър Гачев е командирован като военен лекар в Битоля, Прилеп, Велес. Днес негови лични вещи, документи и сабя се съхраняват в Националния военноисторически музей.

Петър Гачев създава семейство с Мария. Имат един син – възпитаник на Робърт колеж в Цариград. Синът Стоян Петров Гачев посочва Харманли като местожителство и отбелязва, че баща му по професия е лекар. Записва се да учи през 1928 – 1929 и се дипломира през 1936 г. (Sabev 2015: 367). Вероятно по това време П. Гачев работи като лекар интернист и кардиолог в Харманли.

Дворянов, Аспарух. Роден през 1875 г. в Русе. Фамилията му е свързана с руското „дворянин“, възникнало като име покрай болярин (Pchev 1969: 158). Записва да учи медицина в Лион, но завършва в Тулуза през 1898 г. на държавни разноски (Tanchev 2010: 57).

През 1902 г. в Робърт колеж пък се записва Велико Дворянов, също от Русе, който посочва, че по професия баща му е пенсионер, застрахователен агент. Дипломира се през 1908 г. (Sabev 2015: 369). Вероятно това е негов сродник. От Русе и е героят от Сръбско-българската война Панайот Великов Дворянов (1859 – 1937), който обаче има само един син – Борис, също възпитаник на Робърт колеж, загинал на Тутраканската позиция през 1916 г. От Русе е и Георги Великов Дворянов, който е касиер на митницата в дунавския град, а след това управител на митницата в Никопол.

А дали Аспарух Дворянов е брат на Велико Дворянов, остава да докажем.

Панайот Дворянов със съпругата си Елисавета (DA Vidin, f. 1306, op. 1, a.e. 25, l. 1.)

Хитов, Симеон Панайотов. Роден в Русе според Б. Бояджиев, но всъщност е роден на 23 юни 1876 г. в Белград. Първороден син на войводата Панайот Хитов (11 ноем. 1830 – 22 февр 1918) от втория му брак с Екатерина Бранкович (1854 – 25 апр. 1933). В семейството освен Симеон се раждат още две деца, Александър и Ирина. Ирина, родена през 1881 г., става учителка и създава семейство с Тодор Шишков, възрожденец и просветен деец. Александър, който е роден на 3 септември 1881 г. в Русе, става адвокат, капитан от българската армия от 1918 г. Той работи като председател на Софийския окръжен съд, юрисконсулт на БНБ и на Банка „Български кредит“. Има син Панайот. Умира на 13 октомври 1938 г. (Ofitseriskiyat korpus 5-6 1996: 40.

Симеон е галеното дете в семейството, любимец дори на Любен Каравелов. Причината може да търсим в нещастieto, сполетяло войводата и първата му съпруга Бойка Люцканова. Техният син Стефан/Люцкан/Стоян/?, роден през 1855 г., умира едва четиригодишен. Симеон учи първи клас в Русенското градско реално училище, а от втори до седми клас учи в реалния отдел на Държавна мъжка гимназия „Княз Борис“ в дунавския град. Съгласно зрелостно свидетелство № 11 от 29 юни 1895 г. на гимназията той може да продължи образованието си във висши учебни заведения. Резултатите му не са сред най-добрите: много добър успех има само по пеене, добър по Закон божи, алгебра и всеобща история, удовлетворителен по български, френски и руски език, геометрия, дескриптивна геометрия, физика, химия, естествена история, география, психология, логика и етика, рисуване (Blog.bg 2013; снимките на зрелостното свидетелство са от същия блог). Въпреки ниските резултати, Симеон решава да продължи образованието си в Европа и избира Франция.

През учебната 1895 – 1896 г. С. Хитов учи медицина в Тулуза на държавни разноски, но се премества и се дипломира в Лион през 1901 г. Специализира в Париж през 1912 г. (Tanchev 2010: 78). Установява се в Русе, където има частна практика. Приет на военна служба на 29 октомври 1901 г.; от 23 септември 1903 г.

Росица Ангелова. Български младежи на учение ...

е младши полкови лекар в 20-ти пехотен полк; от 1 януари 1906 г. е ординатор в Пета дивизионна военна болница; от 27 април 1907 г. е младши полкови лекар в Пети пехотен полк; от 1 януари 1909 г. е ординатор в Пета дивизионна военна болница, за кратко януари – септември 1909 г. е и лекар в Дунавската флотилия; в периода 1912 – 1913 г. е старши полкови лекар в 33-ти пехотен полк, а от от 1 януари 1915 г. е старши полкови лекар в Пети пехотен полк. До 27 януари 1913 г. е санитарен капитан; до 27 февруари 1917 г. е санитарен майор; санитарен подполковник е до 30 януари 1923 г. и след това санитарен полковник (Ofiterskiyat korpus 5-6 1996: 40-41). Към 1 януари 1940 г. му е признато право да практикува медицина в пределите на Царство България (Spisak 1940: 169).

Симеон Хитов²⁵

Симеон Хитов е сред основателите на Ротари клуб Русе, учреден на 29 октомври 1936 г.; член на масонската ложа „Дунавска звезда“, а по-късно и подпредседател на Ротари клуб. Председател е на катедралния хор „Света Троица“ и на Русенския червен кръст.

Създава семейство с Надежда (Надка) Тодорова Зафирова (1899 – 16 апр. 1979/ от богат габровски род. Въпреки разликата във възрастта създават хармонично семейство. Като сватбен подарък те получават от П. Хитов къща на центъра с модерна мебелировка, въпреки че когато се венчават, той вече е починал, но имат неговата благословия. Симеон и Надежда Хитови имат две деца – Панайот (22 март 1922 – 19 септ. 1991), който работи като дерматолог в Русе, и Лиляна (12 март 1930 – 2005), която живее в чужбина и не оставя наследници.

Симеон Хитов умира на 7 март 1959 г.

Семерджиев, Димитър. Според Б. Бояджиев е от Русе, а според Танчев е роден през 1877 г. в Търново, който учи на държавни разноски и завършва в Тулуза през 1901 г. медицина (Танчев 2010: 73). За престоя на Семерджиев в Тулуза свидетелства и Петко Ю. Тодоров. Тодоров в писмо до Иван Кирилов от Тулуза от декември 1896 г. посочва, че Семерджиев е сериозно болен (Todorov 1981: 12).

²⁵ Източник: <<https://autoamour.blog.bg/history/2023/11/18/pyrvorodniia-sin-na-panaiot-hitov-simeon.1888811> (status 07. 08. 2024)> .

След дипломирането си Д. Семерджиев се завръща в България и се установява в Русе. За кратко работи в столицата. Според Окръжно № 1055 от 25 февруари 1905 год. на първостепенните болници, Майчин дом, Противочумния и Бактериологическия Институт се изпраща като подарък книгата М. В. Юркевич „Двадцатипятилетние итоги Княжества Болгарии 1879 – 1904 г.“, издадена през 1905 г. в София. Окръжното е подписано от директора д-р Марин Русев, а като секретар е отбелязан д-р Д. Семерджиев (Izvestiya 1905: 111).

През 1907 г. в дунавския град се разкрива третото отделение на русенската болница за очно-ушно-носно-гърлени болести. Д-р Димитър Семерджиев става първият лекар, който завежда отделението. То е разположено в един от павилионите на болницата с общ салон и 30 легла. По това време не е разполага с операционна, а операциите се извършват в общата операционна на лечебното заведение. Така д-р Д. Семерджиев се смята за основател и първи началник на очно-ушното отделение в дунавския град. В продължение на 24 години д-р Семерджиев ръководи дейността на отделението. Той е първия в Русе, който извършва успешни операции на очите и ушите. От 1928 г. до август 1931 г. д-р Семерджиев е управител на русенската болница, след която година поради болест напуска Русе (URL: UMBAL „Kanev“: 2017).

Не бяха открити други сведения за живота и дейността на д-р Димитър Семерджиев.

Пирински, Димитър. Роден през 1866 г. в с. Градево, Благоевградско. Записва и следва медицина в Тулуза на държавни разноски. През учебната 1895 – 1896 г. е студент в първи курс. Завършва през 1901 г. (Tanchev 2010: 70).

Джейков, Иван Стоянов. Роден през 1875 г. в Цариград. Посочва Копривщица като града, в който живее. През учебната 1895 – 1896 г. е студент първи курс по медицина в Тулузкия университет. Учи на държавни разноски. Завършва през 1901 г. (Tanchev 2010: 58). Завръща се в България и работи като лекар. В периода 1922 – 1923 г. е болничен лекар в държавната болница в гр. Орхание, днес Ботевград (DV, br. 108, 15 avg. 1922; br. 29 8 may 1923). По-късно се установява в столицата.

Д-р Иван Джейков живее и работи в София на улица „Денкоглу“. Има частна медицинска практика. През 1940 г. му е признато право да практикува медицина в пределите на Царство България, следователно все още е жив и продължава да работи (Spisak 1940: 50).

Трувчев, Иван Ячев. В списъка на Б. Бояджиев е отбелязан като Трухчев. Роден през 1876 г. в Пловдив. Син е на учителя и книжар Ячо Ганчев Трувчев (1842 – 1884). Баща му работи като учител в Пловдив през възрожденската епоха. Заедно с Христо Г. Данов и Нягул Дончев Бояджийски стават съдружници в отворената в Пловдив книжарница „Христо Г. Данов и сие“. Ячо Трувчев отговаря за печатането на книгите в Белград. По-късно и Данов помага при отпечатването на книгите в дунавския град. След Освобождението Ячо Трувчев работи като касиер в Земеделска банка, клон Пловдив. Чичото на Иван, Христо Г. Трувчев, също е учител и книжар през възрожденската епоха. Родът е свързан с бунтовна Клисура (Parizhkov 1980: 202-203).

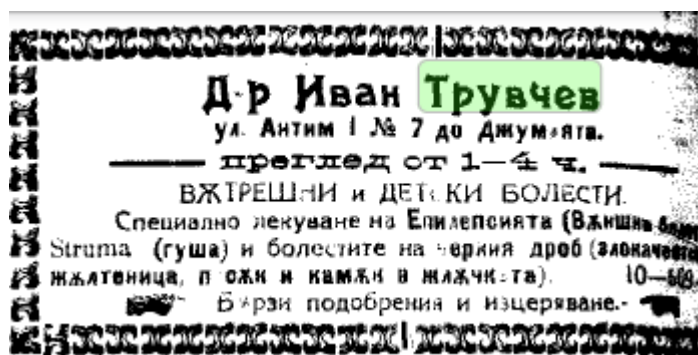
Иван учи в родния Пловдив, а след това записва да следва медицина в Тулуза. През учебната 1895 – 1896 г. е студент първа година в медицинския факултет на Тулузкия университет. Учи на свои разноски. Завършва през 1901 г. (Tanchev 2010: 77). По време на следването си получава еднократни помощи от

българската държава: през май 1896 г. 200 лв.; през януари 1897 г. 400 лв. (DV, br. 106, 20 may 1896; br. 16, 22 yan. 1901). Интересното е, че първата помощ получава още през ноември 1895 г. в размер на 400 лв., но тя му се отпуска като студент по медицина в Нанси. Вероятно там е приет и след това се премества в Тулуза (DV, br. 256, 22 noem. 1895).

Д-р Иван Трувчев работи като лекар в града под тепетата. Още през 1905 г. той обявява на пловдивската общественост, че приема болни и лекува вътрешни, детски и кожно-венерически болести в кабинета си в часовете между 10 и 12 и от 15 до 17, а през другото време приема в дома си на улица „Антим I“ (Nova Maritsa /Plovdiv/, br. 38, 13 noem. 1905 g.).

Води дълго бракоразводно дело в периода 1914 – 1918 г. с Пенка Иванова Тошева.

През 1915 г. е сред десетчленното настоятелство на пловдивския клон на дружество „Самарянка“. Дарител, внася 500 лв. във Фонд „Народна отбрана“ през 1923 г. (Yug /Plovdiv/, br. 1499, 29 noem. 1923).

Реклама на д-р Трувчев (Vorba 1923)

През 1929 г. на страниците на пловдивския вестник „Борба“ излиза съобщение, че д-р Трувчев се е завърнал в града и продължава да приема болни – вътрешни и детски болести в дома си на улица „Антим“ 1 (Vorba /Plovdiv/, br. 2520, 25 sept. 1929).

Нейков, Евтим. Роден е в Казанлък според сведението на Б. Бояджиев. Учи първи курс, специалност медицина на свои разноски в Тулуза през учебната 1895 – 1896 г. Не бяха открити сведения за него.

Балтаджиев от Пловдив според списъка на Бояджиев, като името Димитър е добавено с молив. В своето изследване Ив. Танчев посочва, че Никола Стефанов Балтаджиев, роден през 1874 г. в Калофер учи медицина в Монпелие и завършва през 1899 г. (Tanchev 2010: 53). Същият Н. Балтаджиев присъства и в Офицерския корпус, но е посочено, че е роден през 1873 г. Той е подпоручик от 26 февруари 1903 г. и служил в Девети пехотен пловдивски полк (Ofitserskiyat korpus 1-2 1996: 62).

Никола Балтаджиев е студент първи курс по медицина в Тулуза през учебната 1895 – 1896 г. Вероятно е записал да учи в Тулуза, но се е преместил в Монпелие, където и се дипломира. След завършването си работи в България. През 1940 г. издателство „Наше село“ издава книгата му „Лечебните растения,

употребявани в народната медицина“. Книжното тяло се състои от 122 страници, с мека подвързия.

Ничев, Перикъл. Родом е от Самоков. Учи на свои разноски медицина в Тулуза през учебната 1895 – 1896 г. Не бяха открити сведения за лицето.

Попов, Роман. Роден е на 3 май 1873 г. в Шумен. През учебната 1887 – 1888 г. е ученик в трети клас на Шуменското училище. Съученик на Добри Стоянов и Б. Бояджиев. Успехът, който показва в трети клас, е висок: отличен по българска история, география, земледелие; много добър по физика, химия, пеене, антропология; добър по закон божи, френски, естествена история, геометрия и геометрично чертане, рисуване и само една средна оценка по български език (DA Shumen, f. 605K, op. 2, a.e. 50, l. 14).

Като баща посочва Спас Величков Харитов/Попов (? – 1885), печатар, роден в Русе. Известният род на шуменските печатари се свързва с поп Харит, нещо повече, наследниците приемат фамилията Попови. Поп Харит има три деца – Величко, Герчо и Спас. Величко поп Харитов се занимава с лихварство и търговия, но вероятно помага и на брат си Спас Попов в печатарската дейност. Величко се жени за Анастасия от шуменския род Башкалфови. Фамилното име се свързва с баш калфа – главен калфа, и показва мястото, което заема в занаятчийската йерархия. Баща ѝ е Наки Башкалфов, дикиджия. Наки Башкалфов (1826 – 1895). Величко и Анастасия имат две деца – Спас и Рафаил²⁶. Величко поп Харитов умира през 1885 г.

Спас Попов (1830 – 1902) учи занаят в печатници в Букурещ, Браила, Гюргево и Русе. В дунавския град Русе открива собствена печатница, която премества през 80-те години на XIX в. в Шумен. В откритите по-късно книгоиздателство, печатница и книжарница му помага синът му Величко (Angelova 2011: 382-384). Спас Величков има син Роман, който е свързан с известната печатарска и книжарска фирма на своя сродник Спас Попов. Не бяха открити други сведения за него.

Г. Лицей национале / Lycée Nationale de Toulouse към Тулузкия университет

Тодоров, Петко. Роден е в Елена. Учи в трети клас в Тулуза на свои разноски през учебната 1895 – 1896 г. Син на Юрдан Тодоров, губернатор на Русенския вилает, народен представител в I, II и IV Обикновено народно събрание, пръв кмет на град Елена. Майка му Роза Хаджихристова (1850 – 1928) е от рода на Стоян Михайловски и Иларион Макариополски. Нейният баща Христо е техен брат. В семейството на Роза и Юрдан Тодорови растат няколко деца – Петко, Христо, Николай и Мина. Мина (1890 – 1910) е високообразована за времето си девойка. Отличава се със своята красота и интелигентност. Четиринадесетгодишна постъпва във Втора девическа гимназия в София и живее в дома на брат си Петко. През 1910 г. заминава да учи в Париж, но е с разклатено здраве и на 14 юли 1910 г. умира. Всеизвестна е нейната любов с П. К. Яворов. Никола (1885 – 1953) е най-малкото дете.

²⁶ Вероятно след 1944 г. Рафаил се установява да живее в гара Бойчиновци. През 1949 г. Рафаил Величков поп Харитов и Дора Рафаилова осиновяват Димитър Янков Георгиев от София.

Петко Юрданов Тодоров е роден на 26 септември 1879 г. в Елена в заможна семейство. Родният му град е будно възрожденско селище с над 1000 къщи. Бащата Юрдан Тодоров е собственик на имоти и магазини в Елена, Търново, Севлиево, Горна Оряховица, Лясковец... В дома му има литература на френски, италиански, руски и турски език. Петко се ражда сравнително късно – 12 години след брака на родителите си и затова е обичано и галено дете. Расте немирнен и буен, а в училище е слаб ученик. Още в първо отделение държи поправителен изпит по краснопис. В четвърто отделение пък се налага да повтаря. Едва успял да завърши прогимназия, се премества в Търновската държавна мъжка гимназия „Свети Кирил“ през учебната 1894 – 1895 г. Негови съученици са Александър Радославов и Найден Нешев. Според приятеля му Иван Кирилов завършва класа със слаб успех. Има осем двойки и три тройки, получава слаб по прилежание и наказание от учителския съвет, тъй като подстрекава съучениците си да не отговарят на учителя в час по латински език. С намалено поведение напуска доброволно на 1 юни 1895 г. и не се явява на изпит. Затова и по спомени на брат му Христо баща им написва в тефтера си: „На син ми Петко за търновски вятър 1110 лева“ (Georgiev 1963: 24; Pencho Slaveykov 1963: 625).

Търновският период остава свързан с ранните литературни прояви на Петко, защото именно в Търново през 1894 г. той издава своите първи малки разказчета и скици в брошурата „Драски“ с псевдонима Пенко. Отпечатва книжлето със свои средства в скоропечатницата на П. Х. Панайотов. А през май 1895 г. своите стихове публикува под надслов „Стихове на скучната лира“. От търновския период е приятелството му с Цанко Церковски, учител в с. Мусина, Търновско през учебната 1894 – 1895 г. Петко често гостува на Царковски, а и му пише писма по-късно от Тулуза. В писмо на Петко с дата 12 февруари 1896 г. той изпраща на Церковски „чок селям от Ив. Кирев, с него тук сме другари“, което доказва, че Иван Кирев/Кирилов също по това време е в Тулуза (Todorov 4 1981: 302). В своите спомени за този съвместен период Кирев пише: „В Тулуза слънчеви дни прекарвахме в гробищата. Не ни влечеха шумните булеварди или шикозни кафенета на Франция“ (Pencho Slaveykov 1963: 694).

Петко заминава за Тулуза, където записва Lycée Nationale през есента на 1895 г. Изборът на Южна Франция е свързан с разклатеното здраве на Петко, а тук климатът е мек и благоприятен. В края на септември 1895 г. той и брат му Христо потеглят от Елена за Тулуза. В София остават два дена и се срещат с вуйчо си Н. Михайловски. Минават през Цариброд, където началникът на гара Драгоман Юрдан Каросеров, еленчанин, настанява няколкото студенти от влака в един вагон. Във Виена Петко прави опит да се срещне с видния търговец Георги Киселов, но безуспешно.

Националният лицей, в който учат Петко и Христо, е разположен в старо здание, манастир от XIII в, пълен с исторически спомени, с дълги коридори, великолепна кула и с часовник. В Тулуза Петко сам се определя като кандидат за бакалореада, т.е. като кандидат да получи диплома за завършено гимназиално образование. Прави постъпки да стане редовен студент без бакалореад, но това е невъзможно според френското законодателство. Възнамерява да продължи образованието си в Женева, затова и подготвя втори чужд език – италиански. В първото писмо до родителите си той определя Тулуза по следния начин: „Та и какво може да привлече човека един търкулящ в предсмъртната си агония град?

Един град, гдето доисторическото диктаторство не е още изчезнало! – Един град – полог на консерватизма!“ (Todorov 4: 418).

В Тулуза Тодоров учи две години: 1895 – 1896 и 1896 – 1897 г. в Националния лицей към Тулузкия университет, но за него те са трудни и неуспешни по отношение усвояването на знанията. Интересни са часовете по френски език, но математиката и химията го измъчват. Споделя, че има прекрасен учител по литература, затова часовете са му особено приятни.

Първата учебна година 1895 – 1896 г. Петко завършва без особени успехи. За сметка на това обогатява своята обща култура. Продължава да чете Пушкин, Лермонтов, Толстой, Короленко, Тургенев, в превод Юго, Ламартин и Мопасан и във френски превод Ибсен, Стриндберг, Хауптман, Зудерман и др. Абонира се за „Мисъл“ и „Съвременна младеж“. Като сътрудник получава безплатно „Ново време“, „Искра“, „Светлина“ и др.

През учебната 1896 – 1897 г. Петко се вписва в българската общност. През декември 1896 г. написва статията „Еволюцията и нейния напредък в съчиненията на Толстой“. Поради разклатеното си здраве се налага да престои един месец в Монпелие, но се връща отново в Тулуза и се залавя с овладяването на руски език и учебните си задължения (Todorov 4 1981: 13).

Сведения за представянето му в лица намираме в издаденото му удостоверение от Академията в Тулуза, Лицей в Тулуза за второто тримесечие на учебната година 1896 – 1897 г. По това време Петко е ученик интернант от втори клас. Съгласно удостоверението той показва добро общо поведение и добро здраве. Получава много награди – седем пъти срещу единадесет похвали за заниманията си в интерната; три пъти срещу осем похвали за добър успех в клас и за съжаление нито веднъж не е записан на почетната дъска. Добре се представя по религиозно обучение, история и география, гимнастика; твърде добре по френски език и имативно рисуване. Наблюденията на професорите му са, че Петко слуша с голямо внимание и любопитство, има оригинален ум, следи с голямо внимание и работи с голяма вгълбеност. В заключение директорът на лицей го определя като прилежен ученик, който дава доказателства за добра воля (Velcheva, Velchev 1957: 77).

На първомайския митинг през 1897 г. пред колеги студенти и френската общност П. Ю. Тодоров произнася реч. Във връзка с предложението на д-р Кръстев българските студенти в Европа да организират комитети, чрез които да пледират за българската кауза в Македония и да осведомяват европейската общественост за турските изстъпления, той започва организация сред студентите в Тулуза. На 16 май 1897 г. българските студенти в града свикват събрание по македонския въпрос. Събранието се провежда в залата на българското студентско дружество. След избирането на тричленно бюро реч произнася Петко Ю. Тодоров. В нея той настоява за следното: „1. Да се основе в Тулуза един студентски македонски комитет, който да има за цел да подпомага с материални и морални средства на македонското дело и да държи европейския свят в течение на всичко, що става в Македония. 2. Да се противопостави против всякакви компромиси за делене на сфери в Македония. и 3. Да се противопостави против вънкашната политика на българското правителство“. Започват продължителни двучасови разисквания, на които се чуват различни мнения. Събранието единодушно взема

решение да се основе македонски комитет в Тулуза (Mir, br. 392, 30 may 1897; Georgiev 1963: 48-49).

Паралелно с тези си занимания Петко Ю. Тодоров слуша с интерес лекциите по история и география, прилежен е и ръководството на лицей е доволно от неговото представяне (Todorov 4: 501). В Тулуза той дружи с Д. Имуков. Установява близки отношения с френския общественик Юбер Лагардел и с Жан Жорес и през 1897 г. вече е специален кореспондент за България и Балканите на френския вестник „Ла Депеш“. Същевременно продължава да пише разкази и ги публикува на страниците на българският периодичен печат.

Подробности за престоя му в лицей научаваме от запазената кореспонденция на П. Тодоров с неговия съгражданин и съсед Иван Кирилов. В писмо с дата 15 октомври 1896 г. Тодоров споделя, че всеки ученик през учебната година в риторико-философския клас, в който е и той, е длъжен да напише по един етюд върху нещо известно в литературата. Този етюд ще бъде прегледан и отпечатан в книга. Първоначалната идея на Тодоров е да разгледа Адам Мицкевич, Любен Каравелов и Николай Некрасов като патриотични автори, но се отказва. Отказва се и от идеята да пише за Александър Пушкин и Алфонс дьо Ламартин като песимисти. Накрая избира темата „Надсона като поет и човек“ (Todorov 4 1981: 7).

На 26 януари 1898 г. П. Ю. Тодороов получава своето удостоверение за времепребиваването си в тулузкия лицей. В него четем „Долуподписаният Директор на Лицея в Тулуза удостоверява, че господин Петко Ю. Тодоров е прекарал в лицей в Тулуза две години, през време на които е следвал курса на Второ модерно отделение. Той удостоверява освен това, че поведението му е било винаги отлично“²⁷.

През 1898 г. Петко вече е студент по литература и право в Бернския университет. Още в края на първата година се премества в Берлинския университет. Все повече обаче го влече Лайпциг, където учи неговата любима Райна. Петко и Райна се запознават покрай Борис Ганчев, който е нает от Юрдан Тодоров да преподава на Петко и Христо. Петко се запознава с Борис Ганчев в морската столица през 1895 г. Още тогава установява близки отношения с Борис и Райна. Затова и Борис Ганчев става настойник на Тодоров във френския лицей в Тулуза. През лятната ваканция на 1896 г. Петко отново е в морската столица и прекарва почти всеки ден в дома на Райна. Райна (1880 – 1974) е родена в морската столица Варна. Райна създава семейство с Петко Юрд. Тодоров на 24 август 1903 г. Сватбата им е във Варна. Райна става не само вярна спътница на П. Тодоров, но и негов пръв читател. Петко и Райна Тодорови отглеждат три деца: Юрдан (1904 – 1920), Николай (1907 – 1988) и Роза (Роска), родена през 1911 г.

Петко Тодоров е член на ръководството на Радикалната партия, заедно с Найчо Цанов и Тодор Влайков. Доказва, че не обича Народната партия и народняците, защото и Теодор Теодоров и Ст. С. Бобчев, лица на НП, са негови съграждани и дори съседи. Причините за отношенията са предмет на друг текст.

²⁷ Удостоверението днес се съхранява в ЦДА, ф. 126К, оп. 1, а.е. 290. Публикувано от Елена Велчева и Велчо Велчев (Velcheva, Velchev 1957: 78).

Известният български поет и писател П. Тодоров умира на 1/14 януари 1916 г., едва навършил 36 години в Шато д'Е, Швейцария от туберкулоза. Тленните му останки са пренесени и погребани в София на 15 юни 1921 г.

Тодоров, Христо Ю. Роден е на 25 септември 1881 г. в Елена. Брат на Петко Ю. Тодоров. Децата растат в богато и уважавано семейство. Освен с богатство, те могат да се похвалят и с богата за времето си библиотека, съхраняваща повече от 4000 тома на френски, италиански, руски, турски и български. И ако Мина живее и учи при семейството на Петко и Райна Тодорови в София, то Христо и Петко живеят и учат заедно във Франция. Христо заедно с Петко пристигат в Тулуза и се записват в лицей. В писма до родителите си Петко им съобщава, че Христо е здрав и добре и че като всеки лицеист играе. Често братята прекарват свободните си часове в двор за игра (Todorov 4 1981: 420). Петко и Христо са заедно две години в Тулуза, след което Петко се завръща в България. Христо остава до 1900 г., връща се за кратко и след това заминава за Берлин. Учи и в Лайпциг. Завършва специалност философия в Ерлангенския университет. Отново там през 1910 г. защитава докторат на тема „Julius Bahnsen und die Hauptprobleme seiner Charakterologie“.

Д-р Хр. Ю. Тодоров се завръща в България. През 1911 г. издава в София труда си „Образователните възгледи на Монтеня“. Книжното тяло е отпечатано в Придворната печатница и е с обем 65 страници. Взема участие в Първата световна война като офицер за поръчки при Щаба на действащата армия. Хабилитира се по социология и работи в Юридическия факултет на Софийския университет. Частен хоноруван доцент от 1930 г. с хабилитационен труд на тема „Проблеми на съвременната социална философия“. Трудът е отпечатан през 1928 г. в София, в печатница „Братя Миладинови“, 264 страници. Професор от 1937 г. Декан на факултета през учебната 1939 – 1940 г. Автор на учебници: „Проблеми на съвременната социална философия“. София, 1928, 264 стр. и „Курс по обща социология“. София, 1945, 502 страници. (Almanah 1940: 288-289).

Д-р Христо Тодоров ²⁸

²⁸ Източник: <<https://www.geni.com/people/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84-%D0%A5%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE-%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%9E%D0%A0%D0%9E%D0%92/4398661804480051782>> (status 12.09.2024)>.

Росица Ангелова. Български младежи на учение ...

Семеен. Със съпругата си Роза Димитрова Бъклова имат две, а може би три деца: дъщеря Мария/Мина (1888 – 1948), син Юрдан (1919 – ?), който става юрист, и Елена (?).

Д-р Христо Ю. Тодоров умира през 1954 г.

* * *

Направеният преглед на българските младежи, учещи в Тулуза през учебната 1895 – 1896 г., доказва, че те имат траен интерес, издържат се на свои разноски, със стипендия или са командировани от българската държава. Не стоят встрани от обществено-политическия живот в родината и водят активен социален живот. В групата няма нито една девойка. Някои от момчетата произхождат от семейства с образователни традиции. Само Петър Брънеков е второ поколение висшист, като обикновено някой от фамилията е учил или учи в Европа. Всички студенти са родени в България, само Димитър Киряков е от Лозенград, Одринско, т.е. част от неосъществения български идеал. С малки изключения всички са завършили средно образование в България и продължават обучението си в един от старите и реномирани университет във Франция – този в Тулуза. Завършили или не, те се завръщат в Княжество България и отдават сили за нейното модернизиране и вписване в европейския контекст. Привнасят социалистическите и кооперативни идеи. Една част продължават и защитава докторати: Петър Брънеков, Добри Стоянов, Хр. Иванов и Хр. Тодоров. На българска земя българските младежи, тулузки възпитаници, се включват в редица инициативи, творят в полето на българската наука и литература, и/или градят кариера в правосъдното и военното министерство. Участват във войните за национално обединение. Създадените социални контакти довеждат до приятелства, а често и до роднински връзки. Така благодарение на приятелството между Борис Ганчев и Петко Ю. Тодоров се стига до сватбата на П. Тодоров със сестрата на Борис – Райна Ганчева.

Българските младежи, учили в Тулуза през учебната 1895 – 1896 г., са представителна извадка за цялостното развитие на общобългарското образование, за състоянието и отношението на МНП към българските студенти в Европа и изграждането на българския елит в края на XIX и началото на XX век.

Цитирана литература

- Almanah 1940:** Almanah na Sofiyskiya universitet. Sofia [Алманах на Софийския университет. София].
- Almanah 1992:** Almanah na Yuridicheskiya fakultet pri Sofiyskiya universitet „Sveti Kliment Ohridski“ 1892 – 1992 g. Sofia [Алманах на Юридическия факултет при Софийския университет „Свети Климент Охридски“ 1892 – 1992 г. София].
- Angelova 2011:** Angelova, R. Minaloto na Shumen 1878 – 1912. Veliko Tarnovo [Ангелова, Р. Миналото на Шумен 1878 – 1912. Велико Търново].
- Berova 2008:** Berova, D. Prinosat na familiyata Branekovi v obshtestveniia zhivot na Yambol. – In: Izvestiya na Spetsializiraniya muzey za rezbarsko i zografsko izkustvo – Tryavna. Tom 1, Varna [Берова, Д. Приносът на фамилията Брънекови в обществения живот на Ямбол. – В: Известия на Специализирания музей за резбарско и зографско изкуство – Трявна. Том 1. Варна].
- Blog.bg 2013:** Parvorodniya sin na Panayot Hitov – Simeon <<https://autoamour.blog.bg/history/2023/11/18/pyrvorodniia-sin-na-panaiot-hitov-simeon.1888811>> (status 07.08.2024)> [Първородния син на Панайот Хитов – Симеон].

Годишник на ФХН, XXXV А

- Borba 1923:** Borba (Plovdiv), br. 638, 25 apr. 1923 [Борба (Пловдив), бр. 638, 25 апр. 1923].
- Borba 1929:** Borba (Plovdiv), br. 2520, 25 sept. 1929 [Борба (Пловдив), бр. 2520, 25 септ. 1929].
- DA Ruse:** Darzhaven arhiv Ruse [Държавен архив Русе].
- DA Shumen:** Darzhaven arhiv Shumen [Държавен архив Шумен].
- DA Veliko Tarnovo:** Darzhaven arhiv Veliko Tarnovo [Държавен архив Велико Търново].
- DA Vidin:** Darzhaven arhiv Vidin [Държавен архив Видин].
- DA Yambol:** Darzhaven arhiv Yambol [Държавен архив Ямбол].
- DV:** Darzhaven vestnik [Държавен вестник].
- Entsiklopediya 1996:** Entsiklopediya Balgaria. Tom 7. Sofia [Енциклопедия България. Том 7. София].
- Entsiklopediya Daritelstvoto:** Entsiklopediya Daritelstvoto <<https://daritelite.bg/nikola-stoych%D0%B5v-lafchi%D0%B5v-ot-gr-dryanovo-fondov%D0%B5-2/> (status 02.08.2024)> [Енциклопедия Дарителството].
- Gachev-Dimi 2011:** Gachev-Dimi, D. Zhivotat e edin i zasluzhava da se izzhivее dori ot lyubopitstvo. Sofia [Гачев-Дими, Д. Животът е един и заслужава да се изживее дори от любопитство. София].
- Georgiev 1963:** Georgiev, L. Petko Yu. Todorov. Sofia [Георгиев, Л. Петко Ю. Тодоров. София].
- Haralanova, Rumenov 2008:** Haralanova, B., D. Rumenov. Shumentsi v natsionalnata istoriya i kultura. 199 bio-bibliografii. Veliko Tarnovo [Хараланова, Б., Д. Руменов. Шуменци в националната история и култура. 199 био-библиографии. Велико Търново].
- Haralanova, Rumenov, Slavcheva 2012:** Haralanova, B., D. Rumenov, St. Slavcheva. Shumentsi za Shumen. 199 bio-bibliografii. Veliko Tarnovo [Хараланова, Б., Д. Руменов, Ст. Славчева. Шуменци за Шумен. 199 био-библиографии. Велико Търново].
- Ilchev 1969:** Ilchev, St. Rechnik na lichnite i familni imena u balgarite. Sofia [Илчев, Ст. Речник на личните и фамилни имена у българите. София].
- Ivanova:** Ivanova, M. Otnovo za kashtata na Branekovi <<https://yambolmuseum.eu/%D0%BE%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE-%D0%B7%D0%B0-%D0%BA%D1%8A%D1%89%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D1%84%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%8F-%D0%B1%D1%80%D1%8A%D0%BD%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8/> (status 05.08.2024)> [Иванова, М. Отново за къщата на Брънекови].
- Iz minaloto 2023:** Iz minaloto na edin shumenets. D-r Petar D. Skorchev (1881 – 1957). Sastaviteli R. Angelova, St. Slavcheva. Veliko Tarnovo [Из миналото на един шуменец. Д-р Петър Д. Скорчев (1881 – 1957). Съставители Р. Ангелова, Ст. Славчева. Велико Търново].
- Izvestiya 1905:** Izvestiya na Direktsiyata za opazvane obshtestvenoto zdrave. Godina III, kn. II–III [Известия на Дирекцията за опазване общественото здраве. Година III, кн. II – III].
- Kapincheva 2009:** Kapincheva, I. Lekari shumentsi, doprinesli za izgrazhdaneto na sistemata na obshtestvenoto zdraveopazvane v Balgariya sled Osvobozhdenieto 1878 g. – In: Shumen i shumentsi v natsionalnata istoriya. Veliko Tarnovo [Капинчева, И. Лекарите шуменци, допринесли за изграждането на системата на общественото здравеопазване в България след Освобождението 1878 г. – В: Шумен и шуменци в националната история. Велико Търново].
- Kirilov b.g.:** P. Yu. Todorov. Biografichni nabroski ot Iv. Kirilov. Pleven. Biblioteka „Rodna literatura“ № 2 [П. Ю. Тодоров. Биографични наброски от Ив. Кирилов. Плевен. Библиотека „Родна литература“ № 2].
- Kubadinov 2014:** Kubadinov, M. Demon strashen me presledva. Razgrad [Кубадинов, М. Демон страшен ме преследва. Разград].

Росица Ангелова. Български младежи на учение ...

- Metev 2012:** Metev, L. Dyado Petko Pashkulyat <<https://meteff.blog.bg/history/2012/05/02/rodyt-na-petko-pashkuliat.948502> (status 31.07.2024)> [Метев, Л. Дядо Петко Пашкулят].
- Mir:** vestnik „Mir“ (Sofia), br. 392, 30 may 1897 [вестник „Мир“ (София), бр. 392, 30 май 1897].
- Nova Maritsa 1905:** Nova Maritsa (Plovdiv), br. 38, 13 noem. 1905 g. [Нова Марица (Пловдив), бр. 38, 13 ноем. 1905 г.].
- Ofiterskiyat korpus 1-2 1996:** Ofiterskiyat korpus v Balgaria 1878 – 1944. Tom parvi A-V. Tom втори G-Z. Sofia [Офицерският корпус в България 1878 – 1944. Том първи А-В. Том втори Г-З. София].
- Ofiterskiyat korpus 5 1996:** Ofiterskiyat korpus v Balgaria 1878 – 1944. Tom peti. Sofia [Офицерският корпус в България 1878 – 1944. Том пети. София].
- Ofiterskiyat korpus 7 1996:** Ofiterskiyat korpus v Balgaria 1878 – 1944. Tom sedmi U – Ya. Sofia [Офицерският корпус в България 1878 – 1944. Том седми У – Я. София].
- Otchet 1940:** Otchet na Druzhestvoto na pensionerite pri Balgarskata narodna banka i na posmartnata kasa pri sashtoto za 1939 godina. Godina treta. Sofia [Отчет на Дружеството на пенсионерите при Българската народна банка и на посмъртната каса при същото за 1939 година. Година трета. София].
- Otchet 1942:** Otchet na Druzhestvoto na pensionerite pri Balgarskata narodna banka i na posmartnata kasa pri sashtoto za 1941 godina. Godina peta. Sofia [Отчет на Дружеството на пенсионерите при Българската народна банка и на посмъртната каса при същото за 1941 година. Година пета. София].
- Parizhkov 1980:** Parizhkov, P. Apostoli na balgarskata probuda. Knizhari-spodvizhnitsi na Hristo G. Danov. – In: Vazrozhdenski knizhari. Sofia [Парижков, П. Апостоли на българската пробуда. Книжари-сподвижници на Христо Г. Данов. – В: Възрожденски книжари. София].
- Patriotichen desant 2022:** Shte remontirat i restavrirat fasadata na legendarnata Lafchieva kashta v Dryanovo, izvestna kato kashtata bez pironite. // Patriotichen desant, 20 sept. 2022 g. <<https://www.desant.net/show-news/59135> (status 13.07.2024)> [Ще ремонтират и реставрират фасадата на легендарната Лафчиева къща в Дряново, известна като къщата без пироните. // Патриотичен десант, 20 септ. 2022 г.].
- Pencheva:** Pencheva, R. Da si spomnim za pisatelya Ivan Kirilov. // Literaturen svyat <<https://literaturesviat.com/?p=52737> (status 02.08.2024)> [Пенчева, Р. Да си спомним за писателя Иван Кирилов. // Литературен свят].
- Pencho Slaveykov 1963:** Pencho Slaveykov, P. K. Yavorov, P. Yu Todorov v spomenite na savremennitsite si. Sofia [Пенчо Славейков, П. К. Яворов, П. Ю Тодоров в спомените на съвременниците си. София].
- Preshlenova 2008:** Preshlenova, R. Po patishtata na evropeizma. Vissheto obrazovanie v Avstro-Ungariya i balgarite. Sofia [Прешленова, Р. По пътищата на европеизма. Висшето образование в Австро-Унгария и българите. София].
- Rachev 1910:** Rachev, G. Visshite uchebni zavedeniya v stranstvo. – Arhiv na Ministerstvo na narodnoto prosveshenie, kn. 3 [Рачев, Г. Висшите учебни заведения в странство. – Архив на Министерството на народното просвещение, кн. 3].
- Radkov, Zlatev 2005:** Radkov, Iv., L. Zlatev. Rusenskite kmetove (1878-2005 g.). Ruse [Радков, Ив., Л. Златев. Русенските кметове (1878 – 2005 г.). Русе].
- Rakopis:** <<https://lit.libsofia.bg/bg/lister.php?iid=DO-8L0003917&page=1,2,3,4>, (status 29.08.2024)> [Ръкопис].
- Rechnik:** Rechnik na balgarskata literatura sled Osvobozhdenieto <<https://dictionarylit.bg.eu/%D0%98%D0%B2%D0%B0%D0%BD-%D0%A5%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2-%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%B2> (status 12.09.2024)> [Речник на българската литература след Освобождението].

- Rositsa 2019:** Vestnik „Rositsa“ (Sevlievo), 6 dek. 2019 <<https://www.rositza.com/12956/akushero-ginekologichnata-pomosht-stara-kato-sveta-v-nashata-bolnitsa-na-71-godini/> (status 02.08.2024)> [Вестник „Росица“ (Севлиево), 6 дек. 2019].
- Rusenska poshta /Ruse/ 1931:** Rusenska poshta, br. 333, 18 dek. 1931 [Русенска поща, бр. 333, 18 дек. 1931].
- Sabev 2015:** Sabev, O. Robart kolezh i balgarite. Sofia [Събев, О. Робърт колеж и българите. София].
- Sabev 2018:** Sabev, P. Biografichen spravochnik na Popovskata istoriya. Veliko Tarnovo [Събев, П. Биографичен справочник на Поповската история. Велико Търново].
- Sabev 2019:** Sabev, O. Prosveteni na iztok s lachite na zapada. Balgarskata uchenicheska koloniya v Tsarigrad. Sofia [Събев, О. Просветени на изток с лъчите на запада. Българската ученическа колония в Цариград. София].
- SD 1896:** Stenografski dnevnitsi na 26 ONS. Parva redovna sesiya, 41 zasedanie, 14 mart 1896 g., s. 432 <https://www.parliament.bg/pub/StenD/201307160233411403_1946_41.pdf (status 12.08.2024)> [Стенографски дневници на 26 ОНС. Първа редовна сесия, 41 заседание, 14 март 1896 г., с. 432].
- Spisak 1940:** Spisak na lekarite, na koito e priznato pravo da praktikuvat meditsinata v predelite na Tsarstvoto kam 1 yanuariy 1940 god. Sofia [Списък на лекарите, на които е признато право да практикуват медицината в пределите на Царството към 1 януарий 1940 год. София].
- Svoboden glas (Sofiya) 1909:** Svoboden glas, br. 10, 8 mart 1909 g. [Свободен глас, бр. 10, 8 март 1909 г.].
- Tanchev 1992:** Tanchev, I. Balgarski studenti v universitetite na Frantsiya (1878 Patriotichen desant 1914). // Istoricheski pregled (IPr), kn. 7 [Танчев, И. Български студенти в университетите на Франция (1878 Patriotichen desant 1914). // Исторически преглед (ИПр), кн. 7].
- Tanchev 1994:** Tanchev, I. Balgarskata darzhava i uchenieto na balgari v chuzhbina 1879 – 1892. Sofia [Танчев, И. Българската държава и учението на българи в чужбина 1879 – 1892. София].
- Tanchev 2001:** Tanchev, I. Belgiyskiyat prinos v podgotovkata na balgarski spetsialisti s evropeysko obrazovanie (1878 – 1912). // Izvestiya na darzhavnite arhivi, br. 81 [Танчев, И. Белгийският принос в подготовката на български специалисти с европейско образование (1878 – 1912). // Известия на държавните архиви, бр. 81].
- Tanchev 2001:** Tanchev, I. Makedonskiyat komponent pri formiranoeto na balgarskata inteligentsiya s evropeysko obrazovanie (1878 – 1912). // Makedonski pregled, kn. 3 [Танчев, И. Македонският компонент при формирането на българската интелигенция с европейско образование (1878 – 1912). // Македонски преглед, кн. 3].
- Tanchev 2010:** Tanchev, I. Frenskiyat prinos v podgotovkata na balgarska inteligentsiya s evropeysko obrazovanie (1878 – 1912). // Istoricheski pregled, kn. 5-6 [Танчев, И. Френският принос в подготовката на българска интелигенция с европейско образование (1878 – 1912). // Исторически преглед, кн. 5-6].
- Tanchev 2010a:** Tanchev, I. Organizatsii na balgarskite studenti v chuzhbina (1894-1903). // Istoricheski pregled, kn. 1-2 [Танчев, И. Организации на българските студенти в чужбина (1894 – 1903). // Исторически преглед, кн. 1-2].
- Tanchev 2011:** Tanchev, I. Shveysarskiyat prinos v podgotovkata na balgarska inteligentsiya s evropeysko obrazovanie (1878 – 1912). // Istoricheski pregled, kn. 3-4 [Танчев, И. Швейцарският принос в подготовката на българска интелигенция с европейско образование (1878 – 1912). // Исторически преглед, кн. 3-4].
- Tanchev 2013:** Tanchev, I. Ruskiiyat prinosi v podgotovkata na balgarska inteligentsiya s vishe i profesionalno obrazovanie (1878 – 1912). // Izvestiya na darzhavnite arhivi, br. 105

Росица Ангелова. Български младежи на учение ...

- [Танчев, И. Руският приноси в подготовката на българска интелигенция с висше и професионално образование (1878 – 1912). // Известия на държавните архиви, бр. 105].
- Temida 1925:** Temida (Sofia), br. 2, 15 okt. 1925 [Темида (София), бр. 2, 15 окт. 1925].
- Todorov 4 1981:** P. Yu. Todorov. Izbrani sachineniya. Tom. 4. Pisma. Sastavil i redaktor Lyuben Georgiev. Sofia [П. Ю. Тодоров. Избрани съчинения. Том. 4. Писма. Съставил и редактор Любен Георгиев. София].
- TSDA:** Tsentralen darzhaven arhiv /Sofia/ [Централен държавен архив (София)].
- Uzunova:** Uzunova, I. Zhivotat i deloto na lekarya Hristo Ivan Gyondzhiev, sahraneni chrez snimki, dokumenti i veshti v RIM-Gabrovo <[https://h-museum-gabrovo.bg/?p=10547\(status 20.08. 2024\)](https://h-museum-gabrovo.bg/?p=10547(status%20.08.%2024))> [Узунова, И. Животът и делото на лекаря Христо Иван Гьонджиев, съхранени чрез снимки, документи и вещи в РИМ-Габрово].
- Vapirev 2021:** Vapirev, N. Zavetat na d-r Petar Branekov. // Nedelnic, Yambol, yuni <[https://www.academia.edu/49236800/%D0%97%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D1%82%D1%8A%D1%82_%D0%BD%D0%B0_%D0%B4_%D1%80_%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%8A%D1%80_%D0%91%D1%80%D1%8A%D0%BD%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%B2\(status 12.08.2024\)](https://www.academia.edu/49236800/%D0%97%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D1%82%D1%8A%D1%82_%D0%BD%D0%B0_%D0%B4_%D1%80_%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%8A%D1%80_%D0%91%D1%80%D1%8A%D0%BD%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%B2(status%20.08.2024))> [Вапирев, Н. Заветът на д-р Петър Брънеков. // Неделник, Ямбол, юни].
- Velcheva, Velchev 1957:** Velcheva, E., V. Velchev. Stranitsi iz zhivota na Petko yu. Todorov (kam ideynata harakteristika na pisatelya). // Literaturna misal, kn. 5 [Велчева, Е., В. Велчев. Страници из живота на Петко Ю. Тодоров (към идейната характеристика на писателя). // Литературна мисъл, кн. 5].
- Yanakov 2014:** Yanakov, D. G. Lichni spomeni ot Aprilskoto vastanie prez 1876 godina i osvobozhdenieto ni <[https://dimi54.blog.bg/history/2014/02/03/iz-lichni-spomeni-ot-aprilskoto-vystanie.1234977\(status 05.08.2024\)](https://dimi54.blog.bg/history/2014/02/03/iz-lichni-spomeni-ot-aprilskoto-vystanie.1234977(status%20.08.2024))> [Янъков, Д. Г. Лични спомени от Априлското въстание през 1876 година и освобождението ни].
- Yubileen 1936:** Yubileen sbornik za 35-godishniya zhivot na Potrebitelnata kooperatsiya „Bratstvo“ v Kazanlak: 1900 – 1935. Kazanlak [Юбилеен сборник за 35-годишния живот на Потребителната кооперация „Братство“ в Казанлък: 1900 – 1935. Казанлък].
- Yug 1923:** Yug (Plovdiv), br. 1499, 29 noem. [Юг (Пловдив), бр. 1499, 29 ноем.].
- Zhecheva 2021:** Zhecheva, M. Dostoyno izpalnen otechestven dalg. Veliko Tarnovo [Жечева, М. Достойно изпълнен отечествен дълг. Велико Търново].
- Zherev 2022:** Zherev, R. Zbolekar spasyava 150 000 nashi voynitsi ot plen. // Dentamedika, br. 3, mart [Жерев, Р. Зъболекар спасява 150 000 наши войници от плен. // Дентамедика, бр. 3, март].
- Zlatna kniga 1940:** Zlatna kniga na daritelite. Sofia [Златна книга на дарителите. София].